

2020 | vzw Sporen

auteur: Sanne Van den Begin

©Loes Geuens

Handboek contextbegeleiding

Verder dan de methodieken

SPOREN
it takes a family to raise a child

Tweede druk 2021

Gepubliceerd door Vzw Sporen, K.B.O. 0410.290.006

Geldenaaksebaan 428, 3001 Heverlee

© 2020 door Vzw Sporen

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

D/2020/Sanne Van den Begin, uitgever

Inhoudstafel

Voorwoord	4
Inleiding	6
1. In verbinding met onszelf, gezinnen, families en collega's	8
2. Belangrijkste principes van de contextbegeleiding	11
2.1. Samen met het hele gezin	11
2.2. Samen met de familie	12
2.3. Een vragende benadering	13
2.4. Gericht op krachten en hulpbronnen	14
2.5. Gericht op doelen en oplossingen	15
3. Ondersteuning van de contextbegeleider	17
4. Uitgebreide handleiding voor contextbegeleiding	19
4.1. Opstart van een begeleiding: de intakefase	19
4.2. Opstellen van het Individueel Handelingsplan	29
4.3. Voeren van begeleidingsgesprekken	31
4.4. Opvolgen van de evolutie in de begeleiding	40
4.5. Afsluiten van de begeleiding	40
5. Inspiratiebronnen	41
5.1. De oplossingsgerichte benadering	41
5.2. Signs Of Safety	42
5.3. Partnering For Safety	42
5.4. De Resolutions Approach	43
5.5. Geweldloos Verzet	44
5.6. Trauma en hechting	44
5.7. Family Group Decision Making	45
5.8. Family Finding	46
Referenties	47

Voorwoord

Professionele expertise en kwaliteitsvolle jeugdzorg is opgebouwd uit heel wat zaken: opleiding, training, praktijk, studie, supervisie en coaching, co-working, uitwisseling met collega's, kritisch denken, appreciatie, zelf-evaluatie en evaluatie, organisaties die leren en ontwikkelen stimuleren, ondersteuning en controle, respect, confrontatie, ontmoetingen met kinderen en met families, authenticiteit, beleid van de overheid, procedures en processen, visieverklaringen, interne audits, inspecties, feedback van families en van collega's, je eigen gezinsleven, buurten, therapie, werkvoorwaarden, benchmarking, waarden, ethische en juridische overwegingen, praktijkervaring, wetenschappelijke en pragmatische kennis, feedback van gezinnen en families en collega's, spreken met kinderen, eigen gehechtheid en relaties, buikgevoel, volwassen professionele oordelen, verminderen van je eigen biases, ontwikkelen van veerkracht, verklaring van de rechten van het kind, tegenslagen, kunst, emotionele intelligentie, geluk, toegeven van fouten en vergissingen, kansen geven en risico's nemen, verantwoordelijk zijn,...

Dit handboek is een klein beetje van een deel van deze dingen. Hopelijk kan het een kleine bijdrage leveren aan het versterken van je professionele expertise en kwaliteiten. Dit handboek contextbegeleiding verduidelijkt de aanpak, de aannames, de waarden en de procedures en methoden die we gebruiken in Sporen, een organisatie voor jeugdzorg in Vlaanderen (België). We kijken naar procedures en methoden als krachtige middelen om nuttige kennis en goede praktijken door te geven van begeleider naar begeleider. Voor jonge begeleiders zijn het richtlijnen en instructies om nieuwe vaardigheden, ervaringen en inzichten te verwerven. Voor ervaren begeleiders zijn het referentiekaders voor (zelf)evaluatie en kritisch denken. We geloven dus dat goede methoden die vertrekken van een sterke basisfilosofie en die gestoeld zijn op wetenschappelijke kennis en op praktijkkennis cruciaal zijn voor professionele ontwikkeling omdat ze - als ze correct verstaan en uitgevoerd worden - bijdragen tot ons persoonlijk en professioneel handelen. Transparant en consequent zijn in onze aanpak, aannames, waarden, procedures en methoden is ook *conditio sine que non* voor de families en de kinderen waar we mee werken.

Ten slotte zou ik Sanne willen bedanken voor de weken en maanden van nauwgezet denken, spreken, schrijven en herschrijven en Els voor haar feedback op de tekst en voor het gezwoeg om deze tekst in het Engels te vertalen. Mijn waardering en erkentelijkheid gaat ook uit naar Eric Sulkers, die ons acht jaar lang begeleidde en inspireerde als trainer en coach Partnering For Safety, naar Idan Amiel voor het trainen van al onze teams in Non Violent Resistance en New Authority, en naar Ulla Peters voor de inspirerende en ondersteunende samenwerking van de voorbije jaren.

Jan Tibo
Directeur vzw Sporen

Inleiding

Sporen ondersteunt gezinnen die zich in een complexe leefsituatie bevinden. In partnerschap met ouders, kinderen, jongeren en hun familie willen we op zoek gaan naar manieren om kinderen en jongeren goed en veilig te laten opgroeien, zoveel mogelijk in hun eigen omgeving.

Bijna alle gezinnen die door Sporen begeleid worden krijgen **contextbegeleiding**. Contextbegeleiding zijn alle contacten met het gezin en met de personen die voor hen belangrijk zijn (familieleden, vrienden, leerkrachten,...) die gaan over de opvoedingssituatie. Contacten gaan bij gezinnen thuis, in de afdeling of op een andere plek (bv. in de auto) door. Hoe vaak er gesprekken of andere contacten zijn, hangt af van de soort hulp dat het gezin krijgt.

In Sporen gebruiken we de benadering Opgroeien in Veiligheid om contextbegeleidingen vorm te geven. Deze benadering stellen we zelf samen en is dus uniek voor onze organisatie.

In dit handboek willen we schetsen wat de belangrijkste elementen zijn van Opgroeien in Veiligheid en hoe contextbegeleidingen er in de praktijk uit zien.

Eerst geven we aandacht aan het werken **in verbinding met onszelf, gezinnen, families en collega's**. Een goede werkrelatie is een eerste voorwaarde om samen stappen te zetten. Zo'n relatie vraagt afstemming op inhoudelijk, op gevoelsmatig en op relationeel niveau.

Vervolgens schrijven we over enkele **belangrijke principes waaraan we vasthouden** in ons werk. De principes verduidelijken hoe we willen samenwerken met gezinnen en hoe we hen ondersteunen in het verbeteren van hun situatie. Ze geven richting aan de houding en aan het gedrag van de begeleiders. Ze zorgen er ook voor dat begeleiders hun werk kunnen aanpassen aan wat voor de gezinnen en voor zichzelf goed voelt en aan wat goed werkt zonder de kern van onze benadering uit het oog te verliezen.

Het blijven vasthouden aan de belangrijkste principes bij een grote verscheidenheid aan gezinnen vraagt heel wat van begeleiders. Ook verbindingen met anderen maken en behouden is soms een hele uitdaging. In het derde hoofdstuk leggen we uit hoe we **contextbegeleiders** zo goed mogelijk proberen te **ondersteunen**.

Hoe vertalen we dit alles nu naar een concreet begeleidingstraject? De handleiding contextbegeleiding is de officiële procedure voor contextbegeleidingen in Sporen. Ze beschrijft hoe een begeleiding er uit dient te zien en wie verantwoordelijk is voor welke stappen. De handleiding is een houvast voor contextbegeleiders in hun werk met gezinnen en families. Ze helpt om te focussen op de belangrijkste zaken, om taken niet uit de weg te gaan en om samen te werken. Pas na een professionele en te verantwoorde beslissing en na overleg

met de werkbegeleider kan afgeweken worden van de handleiding. Er is natuurlijk ruimte om aanvullend andere methodieken en technieken te gebruiken die aansluiten bij onze principes. Om begeleiders nog iets meer houvast te bieden, is in dit handboek een **uitgebreide handleiding voor contextbegeleiding** opgenomen.

De inspiratie voor de handleiding en voor dit handboek komt vooral uit enkele specifieke benaderingen. Deze **inspiratiebronnen** bieden ons een rijkdom aan inzichten, methodieken en technieken die passen in onze visie en ons helpen om gezinnen concreet te ondersteunen. We werken dus niet uitsluitend volgens één van deze benaderingen. Elk van hen helpt ons om Opgroeien in Veiligheid vorm te geven. We sluiten het handboek af met een korte beschrijving van deze inspiratiebronnen.

Voor je verder leest een korte uitleg over de termen die we gebruiken:

Met 'gezin' bedoelen we het kind dat begeleid wordt, zijn of haar ouders en broers en zussen. De gezinsleden zijn alle personen die tot het gezin behoren. Met 'ouders' bedoelen we de personen die verantwoordelijkheid opnemen voor de opvoeding. Als de biologische ouders op geen enkele manier betrokken zijn bij de opvoeding van hun kind (bv. omdat ze gestorven of onbekend zijn), nemen vaak andere personen deze rol op (bv. de tante waarbij het kind woont). Als we spreken over 'familie' bedoelen we iedereen die niet vanuit zijn job betrokken is op het gezin (grootouders, tantes en nonkels, burens, vrienden, kennissen,...). Op de plaatsen waar 'kinderen' staat, kan er even goed 'jongeren' gelezen worden. Sommige woorden in het enkelvoud kunnen ook in het meervoud gelezen worden en omgekeerd (bv. kind-kinderen; ouder-ouders). Bij woorden als 'zij' of 'haar', had ook 'hij' of 'hem' kunnen staan.

Het verbeteren van hulpverlening is een continu proces. Dit document is daarom ook steeds vatbaar voor veranderingen en aanvullingen.

1. In verbinding met onszelf, gezinnen, families en collega's

Niets is zo bepalend voor een begeleiding als de kwaliteit van de contacten tussen iedereen die samenwerkt. Als we aan ouders vragen wat hen het meest heeft geholpen, hebben ze het vaak over de begeleider waarmee ze konden praten, die echt naar hen luisterde en over de steun die ze hebben ervaren. Ook kinderen verlangen naar steunfiguren bij wie ze terecht kunnen als het moeilijk gaat. Waar ze ook kwetsbaar bij mogen zijn, gevoelens mogen tonen en fouten kunnen maken (SOS Kinderdorpen & Cachet VZW, 2017).

De relatie met de gezinsleden helpt de begeleider om moeilijke situaties en onderwerpen niet uit de weg te gaan, om zorgen op tafel te (blijven) leggen, om doelen vast te houden en ouders telkens opnieuw te vragen om de volgende kleine stap te zetten. Vanuit de verbinding kan het kind of de ouder de begeleider soms ook doen voelen wat ze doormaakt, als ze hier moeilijk woorden voor kan vinden (Rober, 2017).

Ook de relaties tussen de verschillende hulpverleners rondom het gezin hebben een grote invloed op het verloop van de begeleiding. Hoe kunnen zij de begeleiding samen met het gezin vorm geven, ook als ze erg verschillende werkkaders en denkwijzen hebben?

Naast en bij de andere zijn

De afstemming met anderen start telkens al tijdens de eerste contacten. Je wil elkaar leren kennen: wie zit er voor mij, wat vindt zij belangrijk, hoe kunnen wij contact maken met elkaar? Ook tijdens de verdere begeleiding helpt het om telkens eerst te **doen wat echt nodig is**. Soms is dit gewoon naast en bij de andere zijn (Steens, 2016). Onze aandacht richten op wat de andere wil vertellen en haar de tijd en ruimte geven om zich volledig te uiten en begrepen te weten (Rosenberg, 2011). Het erkennen hoe ongelofelijk moeilijk de andere het heeft, zonder meteen naar geruststelling, advies of doelstellingen te gaan (Steens, 2016; Rosenberg, 2011).

Bij dit aanwezig zijn mag de contextbegeleider gerust laten merken wat de situatie met haar doet. Zij stelt zich kwetsbaar op door als persoon aanwezig te zijn in het gesprek.

Bewust omgaan met taal

Hoe goed verbindingen tot stand komen heeft ook te maken met de lichamelijke taal en de woorden die gebruikt worden en met de inhoud die in de gesprekken mogelijk is.

Een heleboel **lichamelijke elementen** hebben een invloed op ons contact. Het gaat dan om onze gebaren, houdingen, gezichtsuitdrukkingen, blikken, tranen, bewegingen en ook om het

volume, de klankkleur, het tempo, het ritme en de emotionele impact van de gekozen woorden.

Lichamelijke signalen voegen iets belangrijk toe aan de woorden die we gebruiken en maken een verbinding op een ander niveau mogelijk. We reageren ook eerst met ons lichaam op de verhalen van anderen (we knikken, we zuchten, we kijken weg) en ons lichaam begrijpt signalen voordat onze hersenen ze hebben verwerkt (Rober, 2017).

Daarnaast weten we dat het helpt als de contextbegeleider in **concrete taal** spreekt en als zij schrijft over de dagelijkse dingen die ouders en kinderen wel en niet doen. Dit wil zeggen niet in labels (bv. deze jongen is hechtingsgestoord) of vakjargon (bv. mama moet beter leren structureren). Zij houdt haar zinnen zo simpel mogelijk, omdat stress het begrijpen van ingewikkelde boodschappen moeilijk maakt.

Rekening houden met ons buikgevoel

De afstemming met anderen gebeurt vooral op basis van ons buikgevoel. Dit gevoel wordt voor een groot deel bepaald door onze **emotionele lichamelijke spanning** of arousal. Deze spanning geeft ons een spontaan en direct signaal over hoe we een bepaalde situatie moeten inschatten: oké, niet zo oké of helemaal niet oké. Ons lichaam maakt energie vrij om gepast te reageren. Zolang de spanning binnen de perken blijft, kunnen we luisteren, spreken met elkaar, ons verplaatsen in de andere, redeneren,... Als de spanning te hoog of te laag wordt, staat de soepele verbinding tussen ons hoofd en onze buik onder druk en wordt dit veel moeilijker.

Veelal onbewust nemen we het spanningsniveau van onze gesprekspartner over. Als deze erg opgewonden is, gaan we zelf ook sneller spreken en reageren. Als deze erg traag of futloos is, moeten we ons best doen om zelf actief te blijven (Morisse, De Belie, Blontrock, Verhasselt, & Claes, 2017).

Om gezinnen goed te kunnen helpen moeten we daarom in verbinding blijven met, en aandacht hebben voor, ons eigen lichaam en onze emotionele reacties. Een rustgevende stem en een vriendelijk gezicht kan het veiligheidssysteem in de hersenen van de andere engageren (van der Kolk, 2016). Begeleiders die zelf veel kunnen dragen, kunnen niet alleen veiligheid installeren in de samenwerking. Ze zijn ook in staat om gezinnen te helpen groeien.

Ons buikgevoel wordt, naast door onze lichamelijke spanning, ook bepaald door onze intuïtieve kennis. Onze **intuïtieve kennis over ouders en kinderen en familieleden** is wat we onthouden uit onze contacten met hen en uit de gevoelens die deze contacten oproepen. Ook de ervaringen die anderen met het gezin en de familie hadden, kunnen een rol spelen. Vanuit dit weten voelen we het gedrag van de andere aan en reageren we op een sensitieve manier. De **intuïtieve kennis** die we **over onszelf** hebben komt vanuit onze eigen behoeften en verlangens, onze hechting, onze eigen ervaringen en de thema's die spelen in ons leven.

Vaak zijn we ons niet bewust van ons buikgevoel. Toch is het belangrijk om er af en toe naar te luisteren en verbinding te leggen met wat er gebeurt: Wat maakt dat ik dit zo spannend vind? Wat zorgt er in deze situatie voor dat ik zo reageer?

Meer inzicht in ons gevoel kan ons helpen om meer emotioneel in verbinding te zijn met anderen. Vooral in situaties waar de spontane afstemming de mist in gaat (Morisse, De Belie, Blontrock, Verhasselt, & Claes, 2017). De contextbegeleider bespreekt zijn buikgevoel met collega's en combineert het met andere kennis (zie pagina 17).

2. Belangrijkste principes van de contextbegeleiding

In dit hoofdstuk lees je meer over onze visie op hulpverlening. Het volgen van onderstaande uitgangspunten is de kern van ons werk. De principes geven immers richting aan de manier waarop we met gezinnen samenwerken.

2.1. Samen met het hele gezin

De contextbegeleider werkt intensief samen met het hele gezin: het kind, de ouders en broers en zussen.

De ouders spelen een cruciale rol omdat wat zij doen voor hun kinderen een grote en duurzame impact heeft. Contextbegeleiders proberen **beide ouders** zoveel mogelijk te **betrekken**. Ook als ze beide of één van hen weinig of niet bij de opvoeding betrokken zijn. Het is vaak goed voor de zelfwaarde van de kinderen als ouders zich, ondanks wat er in het verleden fout liep, inzetten om het voor de kinderen beter en veiliger te maken. Alle belangrijke personen betrekken is ook goed voor de veiligheid in het gezin, omdat er meer openlijk gebeurt en er minder onder de radar blijft. Als een intensieve samenwerking niet mogelijk is, worden ouders minstens geïnformeerd over hoe het met hun kinderen gaat.

Kinderen zijn zoveel mogelijk thuis. Opgroeien bij de eigen ouders biedt, ondanks eventuele problemen, bijna altijd de meeste kansen op een goede geestelijke gezondheid (Struik, 2016). Veilig contact tussen ouders en kinderen wordt gestimuleerd. Indien nodig en gewenst zal de contextbegeleider proberen om de band tussen ouders en kinderen te helpen helen.

De contextbegeleiding is gericht op **het welzijn en de veiligheid van alle kinderen** uit het gezin. De begeleider zorgt ervoor dat het kind en haar broers en zussen weten waarom er hulpverlening is en waar ze terecht kunnen met hun vragen. Zij richt zich tot elk kind als een individu met haar eigen interesses, gevoelens, moeilijkheden, dromen, ...

Pas nadat de volwassenen de zorgen met elkaar hebben besproken en deze duidelijk zijn, vraagt de contextbegeleider de kinderen expliciet waar zij zich zorgen over maken. Het brengt kinderen immers altijd in een moeilijke positie als zij de eersten zijn om over gevaar te vertellen. Bovendien ligt de **verantwoordelijkheid** om voor veiligheid te zorgen **bij de volwassenen**.

Dikwijls gebeuren gesprekken met de verschillende gezinsleden samen. Zo heeft iedereen dezelfde informatie en kan er meteen gesproken worden over de **verschillende perspectieven**. De contextbegeleider heeft ook gesprekken alleen met ouders en kinderen zodat deze kwijt kunnen wat ze misschien niet (direct) kunnen delen met anderen. Zij is hierbij

nieuwsgierig naar wat de verschillende gezinsleden denken en voelen over de situatie en werkt met al deze zienswijzen. Als er tijdens de gesprekken informatie op tafel komt die te maken heeft met de veiligheid van een kind of ouder, moet de contextbegeleider steeds overwegen of het nodig is om deze info te delen met anderen. Zij kan hierover overleggen met collega's.

2.2. Samen met de familie

Iedereen heeft mensen rondom zich nodig om zich goed te voelen, vooral in situaties van hoge spanning en tegenslagen (van der Kolk, 2016; Vos & Verhaegen, 2016). De krachtigste beschermer tegen het overweldigd raken door stress, verwaarlozing of mishandeling is echt gezien en gehoord worden door mensen om ons heen, te bestaan voor iemand anders (van der Kolk, 2016; Shonkoff & Garner, 2012; Center on the Developing Child, 2017).

Veel van de gezinnen waarmee we werken, kampen met erg uitdagende situaties en zijn tegelijk heel geïsoleerd. De relatie die ze hebben met hun contextbegeleider kan erg ondersteunend, maar nooit voldoende zijn. Iedereen heeft relaties nodig die door liefde worden gegarandeerd en die blijvend zijn. Dit geldt in het bijzonder voor mensen die na negatieve ervaringen angstig zijn in het aangaan van relaties. Ervaringen met in de steek gelaten worden, kunnen enkel verwerkt worden als men in het hier en nu wél mensen heeft waarop men kan rekenen (Struik, 2016). Wat gekwetst werd in relaties moet dus ook in relaties geheeld worden (van der Kolk, 2016).

Daarom gaat de contextbegeleider vanaf de start van de begeleiding samen met de ouders en kinderen op zoek naar wie voor hen belangrijk is. Zij heeft daarbij veel aandacht voor hoe iedereen zich voelt in de relaties met de anderen. Indien mogelijk helpt zij om banden te versterken en oude kwetsuren te helen.

Een andere reden om intensief samen te werken met de familie is dat we in Sporen vinden dat **kinderen het recht hebben om hun familiale en culturele banden te behouden**. We vinden ook dat **familieleden recht hebben op contact met de kinderen**. Ze mogen opvolgen hoe het met hen gaat, ook als ze in een leefgroep verblijven. **Het zijn de ouders en de familieleden die het best instaan voor het welzijn en de veiligheid van de kinderen**. Als begeleiders moeten we de capaciteiten die zij hiertoe hebben, erkennen en moeten we hen ondersteunen om deze verder uit te bouwen (Kempe Center, 2013).

In Sporen doen we dit onder meer door de personen uit de omgeving als groep samen te brengen in familieberaden (Kempe Center, 2013). Tijdens deze beraden wordt er gewerkt aan (veiligheids)plannen die de situatie van de kinderen verbeteren. Familieleden nemen er samen de verantwoordelijkheid op voor de kinderen door het maken van afspraken. Het doel is dat ze dit blijven doen als de hulpverlening beëindigd is (Parker, 2014). De veerkracht en de hoop

van het gezin kan groeien omdat een hele groep hen aanmoedigt om de situatie te veranderen (Center on the Developing Child, 2017).

Iedereen neemt een andere rol op vanuit haar eigen capaciteiten en vanuit haar unieke band met de kinderen en de ouders. Familieleden kunnen als steunfiguren van elkaar ook elkaars taken overnemen wanneer dit nodig is (Campbell & Family and Children's services of the Waterloo Region, 2017). Het is vaak de kracht van de onderlinge relaties die maakt dat de familie erin slaagt om het gezin blijvend te ondersteunen.

Ook in een traject van Geweldloos Verzet kan de familie het gezin bijstaan. Hierbij helpt zij de ouders om hun eigen gedrag onder controle te houden, om stelling te blijven innemen tegen lastig en agressief gedrag van hun kind en om nog meer aanwezig te zijn in het leven van hun zoon of dochter (Day, Heismann & Spyrou, 2011).

Ten slotte wijst onderzoek uit dat **kinderen die de jeugdzorg verlaten, nood hebben aan voldoende sociale steun** om de overgang naar de volwassenheid op een goeie manier te maken. Hierbij is het belangrijk dat kinderen een band hebben met hun steunfiguren en dat zij kunnen inschatten hoe deze zullen reageren op hun vragen naar hulp. Het opbouwen van een ondersteunend netwerk moet dus vroeg genoeg gebeuren (Van Audenhove, 2015; Cachet, z.j.). Bij breuken in de relatie met de ouders zijn ondersteunende relaties met andere zorgfiguren extra belangrijk (Santens, Claes, Diamond, & Bosmans, 2018).

2.3. Een vragende benadering

Gedurende de begeleiding start de contextbegeleider de gesprekken steeds met het stellen van vragen: "Wat denk jij over de situatie van je dochter?", "Hoe ziet het leven op zijn best eruit voor jou?", "Wat zijn jouw grootste zorgen over je kinderen?", "Hoe denk je dat de jeugdrechter naar jouw gezin kijkt?", "Wat zou je moeder hierover zeggen?", "Wat gaat er wel al goed?", "Hoe denk je dat je zoon zich hierbij voelt?", ...

Op deze manier stelt de begeleider de **expertise van het gezin** voorop en verkent zij deze. Ze start de gesprekken vanuit een positie van niet-weten. Want de ouders en kinderen zijn de echte experts van hun leven, van hun eigen geschiedenis, van alles wat ze tot nu toe geprobeerd hebben en waarin ze al dan niet geslaagd zijn, van hun voortgang en hun tegenslagen en van de verschillende perspectieven binnen hun gezin.

Het op een bescheiden manier stellen van vragen **vermindert** de valkuil van de begeleider om te vertrekken van haar **eigen aannames en conclusies** en om deze snel bevestigd te zien.

Via het authentiek bevragen honoreert en apprecieert de begeleider ook **de waarden die voor het gezin belangrijk zijn** en **de existentiële autonomie** van de gezinsleden, ook van de kinderen.

Daarnaast zorgt een vragende aanpak ook voor een **meer gelijkwaardige relatie** tussen de gezinsleden en de begeleider.

Niet alle vragen kunnen of zullen meteen een antwoord krijgen. Vaak zijn de vragen echter belangrijker dan de antwoorden. Een vraag die niet meteen beantwoord wordt, **opent mogelijk nieuwe wegen van denken, voelen en handelen** en zet dus aan tot nieuwe reflexieve processen.

Vanuit dit perspectief zijn oplossingsgerichte vragen, zoals circulaire-, coping-, uitzonderings- en schaalvragen, niet enkel nuttig voor het vinden van oplossingen maar stimuleren ze vooral nieuwe denkprocessen. Ze maken het mogelijk om perspectieven uit te wisselen en om via de verbinding met bredere zienswijzen stress te verlagen. Ze kunnen nieuwe betekenissen en inzichten creëren, helpen om hoop en veerkracht te koesteren en bijdragen aan een verrijkt en gemeenschappelijk (mentaal) betekenisveld.

2.4. Gericht op krachten en hulpbronnen

In alle gesprekken heeft de contextbegeleider speciale **aandacht voor wat goed loopt** in het gezin en haar omgeving. Zij heeft ook **oog voor waar de verschillende gezinsleden sterk in zijn**. Ze toont waardering voor hun inzet en intenties door te vragen naar wat ze precies doen, vanuit welke intentie ze dit doen, welke overtuigingen of waarden hier voor hen in meespelen en wat ze hier verder mee zouden willen (Mertz, z.j.).

De contextbegeleider **vraagt** ook steeds **wie of wat de ouders en kinderen nu al ondersteunt**. Kan de hulp die er is nog meer of anders ingezet worden (bv. kan het nichtje dat vaak babysit de kinderen ook af en toe van school halen of kan papa vaker thuiswerken)? Uitzoeken wat maakt dat het gezin steun ervaart, kan ook tot andere ideeën leiden (bv. het helpt dat papa thuiswerkt omdat hij dan ook eten voorziet, wie kan hier op andere dagen voor zorgen?).

In de gesprekken is er ook **aandacht voor uitzonderingen**: situaties waarin het probleem zich niet voordoet. In het gedrag van de gezinsleden in die situaties zitten vaak de sleutels tot het vinden van oplossingen. De begeleider vraagt daarom specifiek naar situaties waarin het al (een beetje) goed gaat en naar wat er eerder al heeft gewerkt. Wat heeft het gezin anders gedaan op deze momenten? Hoe kan het opnieuw goed gaan?

De vragen die de contextbegeleider stelt, creëren hoop en perspectief en doen gezinnen nadenken. Ze kunnen gericht zijn op het samen verkennen van de situatie zonder meteen tot concrete doelstellingen of acties te komen. Door ouders en kinderen een ander perspectief te laten innemen, te laten dromen over de toekomst, te laten stilstaan bij hun gevoel of gedrag of te laten vertellen over het verleden kan verandering ingezet worden.

2.5. Gericht op doelen en oplossingen

Gezinnen vertellen de contextbegeleider wat de redenen zijn om hulpverlening op te starten en waar ze naartoe willen. **Praten over de gewenste situatie** roept hoop en positieve gevoelens op en verhoogt het verlangen naar deze situatie. Het maakt duidelijk wat inspanningen kunnen opleveren (de Jong & Berg, 2004; Berg & Dolan, 2002). Vooral bij gezinsleden die in het verleden vaak of langdurig zijn blootgesteld aan situaties waar ze geen controle over konden krijgen of waaraan ze niet konden ontsnappen, is dit belangrijk (van der Kolk, 2016).

Door te vragen wat ouders en kinderen belangrijk vinden voor hun gezin en wat ze willen veranderen, wordt het voor het gezin helderder wat **hun doelen** zijn. De contextbegeleider legt haar eigen normen en waarden over 'hoe het hoort' niet op aan het gezin. Het gezin kiest zelf hoe het zijn leven inricht (Spanjaard & Haspels, 2005).

Dit is anders als er naast de doelstellingen van het gezin ook doelen worden bepaald door een gemandateerde voorziening¹ of jeugdrechtbank. Soms is het immers nodig om eerst intensief te **werken aan de veiligheid**.

Ouders zijn het niet altijd eens met de bezorgdheden of beschuldigingen die worden geuit. De contextbegeleider probeert dan niet willens nillens om de waarheid te achterhalen over wat er wel of niet gebeurt of is gebeurd, maar neemt de verschillende scenario's in overweging. Omdat zij kan omgaan met de standpunten van de verschillende betrokkenen probeert zij als facilitator de brug te maken tussen de ouders en de gemandateerde voorziening¹ of jeugdrechtbank. In de begeleiding van het gezin legt zij de focus op de toekomst. Zij werkt met hen samen aan een veiligheidsplan dat laat zien dat de kinderen in de toekomst veilig zullen zijn en dat er niet zoiets kan gebeuren als wat volgens de beschuldigingen of veroordeling aan de orde is.

Gelijk wie de doelen opstelt, de contextbegeleider spreekt altijd met de ouders en kinderen over **hoe zij deze willen bereiken en over wie hen hierbij kan en mag helpen**. Mensen voelen zich het meest verbonden met hun eigen ideeën en zijn sterker gemotiveerd om te werken aan oplossingen die ze zelf bedenken. De eigen oplossingen passen ook beter bij de sterktes en gewoontes van het gezin en zijn omgeving, waardoor er meer kans op slagen is (Berg, 2000). Om gezinnen breder te laten denken kan de contextbegeleider vragen hoe belangrijke personen uit de omgeving van het gezin de situatie zouden ervaren of wat deze zouden doen. Zij moedigt het gezin aan om **kleine stappen** te nemen. De grotere kans op succes werkt motiverend en kleine stappen zetten vaak veel in beweging (Vinnicombe, z.j.). De contextbegeleider honoreert daarom elke vooruitgang die het gezin maakt.

---

¹ Het Ondersteuningcentrum Jeugdzorg (OCJ) of het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling (VK). Dit zijn diensten die beslissen of de overheid al dan niet moet tussenkomen in de hulpverlening.

Samen met de gezinsleden zoekt de contextbegeleider hoeveel ondersteuning zij nodig hebben. De intensiteit van de begeleiding wordt hieraan zoveel mogelijk aangepast. Het belangrijkste is dat de begeleider in verbinding blijft met het gezin en dat ze telkens samen nagaan wat er best in het huisbezoek besproken en gedaan wordt om het gezin verder te helpen. Soms is dit veel tijd nemen om na te gaan wat maakt dat gezinsleden niet tot bepaalde acties komen, het eerste gesprek met een andere dienst samen voeren of samen gaan wandelen. Soms is dit ook gewoon naast en bij de andere zijn.

3. Ondersteuning van de contextbegeleider

De contextbegeleider heeft veel verschillende opdrachten en werkt samen met een verscheidenheid aan personen rond vaak heel moeilijke en wisselende thema's.

Eén van haar moeilijkste taken is het mee inschatten van veiligheid en welzijn binnen het gezin. Op basis van welke signalen durf je te zeggen dat er voldoende veiligheid is en hoe zeker kan je zijn van je conclusie? Hoe perk je gevaar in én geef je de familie ook kansen om de zorg voor de kinderen zoveel mogelijk zelf op te nemen?

Gebruik van wetenschappelijke kennis en buikgevoel

De begeleider heeft **kennis** nodig **over signalen van misbruik, mishandeling en verwaarlozing** omdat deze situaties vaak ambigu en moeilijk te identificeren zijn. Zo is het bijvoorbeeld goed om te weten dat het een signaal kan zijn van emotioneel geweld als een ouder het contact van haar partner met anderen bemoeilijkt en diens bewegingsvrijheid beperkt (vzw Zijn, z.j.). De contextbegeleider moet ook **op de hoogte zijn van wat werkt en wat niet werkt**.

De kennis waarvan zij gebruik maakt, moet gebaseerd zijn op recente **wetenschappelijke inzichten**. Belangrijk is ook dat deze op een goede manier worden toegepast: elke situatie is immers anders en de nuances van de specifieke context mogen niet uit het oog verloren worden. Begeleiders vergaren kennis door het volgen van vormingen, het spreken met elkaar en door beroep te doen op de interne (digitale) bibliotheek.

De begeleider combineert deze kennis met haar **buikgevoel**. Een valkuil van het buikgevoel is dat het ons een (vals) gevoel van zekerheid kan geven: we denken te weten hoe het in elkaar zit en zijn niet geneigd om onze redenering te onderzoeken (Munro, 2011). Een werkbegeleider of collega kan de contextbegeleider helpen om haar logisch en intuïtief denken in balans te houden. Zij kan de contextbegeleider vragen naar wat zij aanvoelt, helpen om haar intuïtief denken te structureren, kritische vragen stellen over haar redeneringen en besluiten, nieuwe (wetenschappelijke) inzichten aanreiken, ...

Ook 's nachts en in het weekend kan de begeleider een leidinggevende bereiken om moeilijke situaties te bespreken en om advies of ondersteuning te vragen.

Aan de hand van vragen

De werkbegeleider en het team ondersteunen de contextbegeleider ook om de handleiding contextbegeleiding en de onderliggende principes toe te passen. Ze kunnen haar ook bijstaan bij het toepassen van procedures (bv. indien zij verontrust is over een gezinssituatie).

Ze helpen om een brede inschatting te maken van de situatie: wat kan het gezin en de familie vertellen over wat er wel en niet goed loopt? Wat zijn hun beste oplossingen om de situatie te verbeteren? Wat is het ergste dat er kan gebeuren? Ze helpen de contextbegeleider om de situatie steeds opnieuw te bekijken: op welke manier verandert de inschatting, nu de omstandigheden zijn veranderd? Wat betekent het dat deze extra personen betrokken zijn?

Door vragen te stellen, komt de contextbegeleider tot houvasten voor wat zij verder in haar begeleiding gaat doen. **De werkbegeleider vertrekt dus van de initiatieven en denkpistes van de contextbegeleider en laat deze zelf beslissingen nemen.** De begeleider krijgt de ruimte om van idee te veranderen en om mogelijke fouten toe te geven. Als de contextbegeleider ervaart hoe het is om op een oplossingsgerichte en waarderende manier bevraagd te worden, helpt dit haar om hetzelfde te doen in gezinnen.

Aandacht voor relaties en gevoelens

De werkbegeleider helpt de contextbegeleider ook in te schatten hoe haar relatie met de verschillende gezins- en familieleden is en wat zij kan doen om deze te versterken.

Bijzondere aandacht gaat naar hoe de contextbegeleider zich voelt bij haar werk met het gezin. Omdat de **contextbegeleider** zich **altijd persoonlijk engageert in de contacten**, spelen haar gevoelens, gedachten en ervaringen steeds een rol tijdens de gesprekken: hoe is het voor de begeleider om bepaalde onderwerpen te bespreken? Wat motiveert haar? Waar kijkt zij tegenop? Hoe kan zij (opnieuw) in verbinding gaan met het gezin? Wat heeft zij nodig om verder te kunnen? Als de begeleider voor langere tijd of steeds opnieuw op een bepaald thema botst, kan er een coachingstraject opgestart worden.

4. Uitgebreide handleiding voor contextbegeleiding

De handleiding contextbegeleiding is de officiële procedure voor contextbegeleidingen in Sporen. Ze beschrijft beknopt hoe een begeleiding er uit dient te zien en wie verantwoordelijk is voor welke stappen. Hoe deze handleiding concreet kan worden toegepast, lees je in onderstaand hoofdstuk.

4.1. Opstart van een begeleiding: de intakefase

De kennismakings- en intakegesprekken

Het eerste contact tussen gezinnen en begeleiders is vaak een kennismakingsgesprek waarop het kind en haar gezin kennis maakt met de dienst en hoort hoe er kan worden samengewerkt. De contextbegeleider kan in dit gesprek meteen aangeven dat zij het gezin zal helpen om zelf tot goede oplossingen te komen (en de zaken niet zelf zal repareren). De ouders en kinderen horen ook dat er met alle kinderen uit het gezin zal worden gewerkt en dat er zal worden gezocht naar wie uit hun omgeving hen nog meer kan ondersteunen.

De begeleiding start pas officieel met één of meerdere intakegesprekken. Tijdens deze gesprekken wordt een **inschatting gemaakt van de situatie** door het kind en haar gezin, de mensen die voor hen belangrijk zijn en de verwijzer.

De toon van de begeleiding wordt dan al gezet. Ouders en kinderen ervaren meteen hoe er naar hen en naar de samenwerking gekeken wordt en welke stem ze hebben aan tafel.

Deze gesprekken zijn vaak spannend, zowel voor het gezin als voor de begeleider. Om ze tot een goed einde te brengen, verplaatst de contextbegeleider zich in de positie van het gezin. Ze stelt zich voor wat zij zou willen van de hulpverlener. Ze spreekt zoveel mogelijk in eenvoudige taal en in de taal die het gezin gebruikt.

De contextbegeleider start met iedereen op hun gemak te stellen en met het uitleggen van de rol van alle aanwezigen en van het doel en verloop van het gesprek. Zij legt ook uit wat ze zal noteren.

Meestal vraagt de contextbegeleider het gezin ook om kort te vertellen over hun situatie en waar ze naartoe willen.

Hoe is het voor jullie om hier te zijn?

Els, hoe zou jij willen dat de dingen in je gezin lopen?

Daarna vraagt zij aan alle aanwezigen afzonderlijk waarover zij **bezorgd** zijn en van waaruit deze bezorgdheid komt.

Wat zijn de dingen waar jij je zorgen over maakt?

Je zegt dat je niet gerust bent als je man 'op vadroeï' is met de kinderen. Wat is er gebeurd waardoor je je zorgen maakt hierover?

Deze vragen worden eerst aan de ouders en de familie gesteld zodat zij vrijuit zouden kunnen spreken. Soms willen zij liever eerst van de verwijzer horen waarom deze vindt dat hulpverlening nodig is. De zorgen van de kinderen worden niet bevraagd vóór de volwassenen de belangrijkste zorgen met mekaar besproken hebben (zie verder).

De contextbegeleider voert het gesprek met zorg. Ze accepteert hoe gezinsleden de situatie zien en de uitleg die ze eraan geven. Als ze zich vragen stelt, vraagt ze het gezin om meer uitleg zonder in discussie te gaan.

Vervolgens vraagt de contextbegeleider aan iedereen van het gezin waarmee zij **geholpen willen worden**, hoe zij hun toekomst zien en wat hun doelstellingen zijn. Sommige gezinnen hebben hulp nodig om hun aandacht te richten op wat ze precies wél willen.

Versta ik het goed dat het voor jou het allerbelangrijkste is dat jullie gezin samen kan blijven?

Wat moet er voor jullie het eerst veranderen? Waar willen jullie graag aan werken?

Wat zou er anders zijn als de problemen opgelost zouden zijn? Wat zouden jullie dan anders doen? (de Jong & Berg, 2004)

Als de hulpverlening niet helemaal vrijwillig is, stelt de verwijzer welke veranderingen nodig zijn volgens de samenleving. Dit noemen we de maatschappelijke noodzaak. De begeleider bevraagt de verwijzer tot dit heel concreet is, zodat het gezin weet waar het aan toe is.

Soms heeft het gezin en de familie (bijna) geen eigen doelstellingen of willen ze deze niet delen met de hulpverleners. Zij kunnen toch gemotiveerd zijn om samen te werken om de jeugdrechter of gemandateerde voorziening¹ te overtuigen dat de kinderen opnieuw thuis kunnen wonen of dat de begeleiding stopgezet kan worden.

De contextbegeleider vraagt ook aan alle aanwezigen wat de **sterktes, de krachten en de bronnen van hulp of steun** van het gezin zijn. Hierbij heeft zij vooral aandacht voor die zaken die het welzijn en de veiligheid van de kinderen verhogen.

Kan je me vertellen over een moment waarbij jullie heel erg boos waren op elkaar maar dat jullie, in plaats van te beginnen roepen en slaan in het bijzijn van de kinderen, iets deden om het te regelen zonder dat de kinderen er bang van werden of schade ondervonden?

Met wie uit je omgeving kan je hierover praten?

Ik zag dat iemand je met de auto heeft afgezet vandaag, is dat iemand waarop je kan rekenen voor vervoer?

Zij vraagt de gezinsleden naar details over hun dagelijkse leven. Hierdoor ervaren ze interesse voor en aansluiting op hun leven en krijgt de contextbegeleider veel waardevolle informatie.

Aan het einde van een intakegesprek kan aan alle volwassenen gevraagd worden om de veiligheid en het welzijn van de kinderen in te schatten aan de hand van een schaalvraag.

Op een schaal van 0 tot 10, waarbij 10 betekent dat iedereen weet dat de kinderen veilig genoeg zijn en dat het dossier kan worden afgesloten bij de jeugdrechtbank en 0 betekent dat de situatie zo slecht is voor de kinderen dat ze niet langer thuis kunnen wonen, welk cijfer zou je op dit moment geven?

De volgorde van de vragen en de thema's in een intakegesprek staat niet vast. De contextbegeleider start met de sterktes, zorgen of doelstellingen naargelang de aanmeldings-situatie en naargelang haar eigen inschatting:

Bv. Starten met te vragen naar wat er goed gaat. Een gezin dat de ervaring heeft dat hulpverleners naar hen kijken als mensen die alleen maar foute dingen doen, kan zo opnieuw wat geloof in zichzelf en hulpverleners krijgen.

Bv. Een gezin waar de problemen en de klachten heel erg op de voorgrond staan, heeft het misschien eerst nodig om over hun zorgen te kunnen praten.

Om de volgorde te bepalen, doet de contextbegeleider beroep op haar ervaring, intuïtie en expertise: Hoe kan ik het best aansluiten bij het gezin en bij wat voor hen op dit moment het meest bruikbaar is? Wat maakt het best een gesprek mogelijk? Zij kan het gezin ook vragen waarmee ze het liefst willen starten.

In de intakefase schept de contextbegeleider openheid over de gezinssituatie. Daarnaast vertelt zij over de manier waarop ze zullen werken (bv. via het maken van een verhaal van de ouders voor de kinderen en door het betrekken van familie). Ook het tijds kader wordt afgesproken: de snelheid en de volgorde van de stappen (bv. hoe vaak er gesprekken zijn en wanneer er geëvalueerd wordt). De samenwerking kan hierdoor zonder misverstanden en verborgen agenda's starten. Tijdens de begeleiding herhaalt ze deze informatie regelmatig.

De verslaggeving

Om structuur te brengen in alle informatie die wordt uitgewisseld, worden de belangrijkste thema's om rond te werken opgeschreven in drie kolommen.

Het verslag in drie kolommen zijn de belangrijkste zorgen, sterktes, veiligheid, doelstellingen en afspraken. Het zijn **die dingen die je moet weten om met alles te kunnen helpen**. Details worden weg gelaten, moeilijke dingen worden niet verzwegen.

Deze inschatting maakt iedereen die aanwezig is bij de gesprekken samen en noemen we een assessment. Het assessment is de basis voor de verdere samenwerking. Het zorgt ervoor dat we met zijn allen weten waar het over gaat en waar we naartoe willen.

De informatie in de drie kolommen wordt **telkens opnieuw aangepast** tijdens de begeleiding zodat iedereen het verloop kan volgen. Het opschrijven zorgt voor openheid, houvast en overzicht voor alle betrokkenen en helpt om belangrijke zaken niet over het hoofd te zien.

De **contextbegeleider noteert tijdens gesprekken letterlijk wie wat zegt**. Zij geeft de aanwezigen wel de kans om zaken die ze eerst hebben gezegd, op een andere manier te verwoorden voordat deze worden opgeschreven. Indien nodig kan de contextbegeleider zelf woorden voorstellen die verstaanbaar en aanvaardbaar zijn voor de gezinsleden en waar ze expliciet mee akkoord kunnen gaan. Zij schrijft in de concrete taal van het dagelijkse leven en in concreet gedrag. Dit wil zeggen: zonder labels, diagnoses of vakjargon. Ook conclusies en oordelen horen niet in de drie kolommen (tenzij in een schaalvraag).

Ik hoor je zeggen: 'Ik ben moe, ik moet rusten in het weekend. Ik weet niet of ik op bezoek kan komen in de leefgroep'. Mag ik dat zo noteren?

De contextbegeleider legt het gezin uit wie de verslagen zal kunnen lezen. **Alle betrokkenen krijgen telkens één en hetzelfde verslag**, ook de jeugdrechter of gemandateerde voorziening¹. Aangezien er op basis van de verslagen beslissingen worden gemaakt over het gezin, is het ontzettend belangrijk dat de inhoud correct en evenwichtig is.

Als alle intakegesprekken gevoerd zijn, maakt de contextbegeleider een verslag van deze gesprekken in het sjabloon Intakeverslag. Zij registreert dit verslag en bezorgt het aan alle betrokkenen.

Een verslag in drie kolommen

Wat zijn de zorgen	Wat gaat er goed	Wat moet er gebeuren
<p>Toekomstig gevaar:</p> <p>Waar maken we (mama, papa, oma, nonkel,... verwijzer) ons zorgen over dat in de toekomst met deze kinderen kan gebeuren in de zorg van de ouders?</p> <p>Schade in het verleden:</p> <p>Wat is er vroeger gebeurd waardoor er zorgen zijn rond de kinderen in de zorg van de ouders?</p> <p>Complicerende factoren:</p> <p>Wat maakt het samenwerken en het creëren van welzijn en/of veiligheid voor de kinderen lastig?</p>	<p>Bestaande krachten</p> <p>Over welke krachten beschikken de gezinsleden en hun familie? Wat is hun motivatie? Hoe zetten zij zich in?</p> <p>Bestaande veiligheid</p> <p>Wat doet het gezin en de familie nu al dat de veiligheid van de kinderen verhoogt? Op welke momenten lukt dit?</p>	<p>Maatschappelijke noodzaak:</p> <p>Wat wil de verwijzer zien dat deze ouders doen in het zorgen voor de kinderen om zeker te zijn dat er voldoende veiligheid is voor de kinderen zodat de begeleiding afgesloten kan worden? Over welke periode wil ze dit zien?</p> <p>Doelen van het gezin en de familie gericht op veiligheid en ontwikkeling van de kinderen:</p> <p>Aan welke doelen wil het gezin en de familie werken?</p> <p>Wat denkt het gezin en de familie dat ze moeten doen in het zorgen voor de kinderen, zodat de kinderen veilig zijn en de begeleiding kan stoppen?</p> <p>Wat moet er gebeuren:</p> <p>Wat denken het gezin en de familie dat de stappen zijn in het werken naar het behalen van deze doelen?</p>

Wat zijn de zorgen

De klachten of zorgen die tijdens de intakegesprekken worden genoemd, worden opgeschreven als **kernzorgen** of danger-statements. Hierin staat met naam wie zich zorgen maakt over welk gedrag van de ouders, wat hiertoe de aanleiding is en wat de mogelijke risico's zijn voor de kinderen.

Er worden enkel risico's opgeschreven waarvan het aannemelijk is dat ze voorkomen in deze situatie (bv. als deze kinderen niet voldoende naar school gaan is er een groot risico op leerachterstand, maar niet op sociale isolatie aangezien het gezin thuis heel regelmatig bezoek krijgt).

De kernzorgen zijn zo kort en eenvoudig mogelijk, zodat kinderen en volwassenen onder stress ze kunnen verstaan. Als gezins- en familieleden zich zelf zorgen maken, komen hun namen eerst. De naam van de contextbegeleider wordt in principe niet vermeld. Dit helpt haar om de verschillende standpunten beter met elkaar te verbinden.

Mama, papa, grootmoe Tienen en consulente Els maken zich zorgen dat mama en papa niet genoeg op de kinderen kunnen letten als ze dronken zijn en dat de kinderen zich hierdoor pijn zouden kunnen doen.

Er wordt niet gezocht naar één waarheid of naar een compromis. Verschillende perspectieven worden naast mekaar geplaatst. De betrokkenen aanvaarden dat er verschillende perspectieven zijn en dat deze elke keer in één en hetzelfde verslag staan. Hierdoor is er één gezamenlijk referentiekader.

De jeugdrechter is bezorgd dat als mama onder invloed is van medicijnen als de kinderen bij haar zijn, zij minder alert is en onvoldoende toezicht houdt op de kinderen. Hierdoor kunnen de kinderen zich alleen voelen, geen hulp krijgen als ze die nodig hebben en zouden er ongelukken kunnen gebeuren.

Mama maakt zich hier geen zorgen over: 'ik gebruik nooit pillen als de kinderen komen'.

Oma: 'Ik ben er vaak en heb nog nooit gezien dat dit een probleem is'.

De contextbegeleider denkt zoveel mogelijk samen met het gezin na over hoe de kernzorgen opgeschreven worden. Want elk voorstel van de contextbegeleider vermindert de vrijheid van het gezin om met eigen ideeën te komen. Om te kunnen werken aan oplossingen is het ook belangrijk dat iedereen begrijpt wat er staat.

Verder gaat de contextbegeleider met het gezin ook na welke zaken er eerder al gebeurd zijn waardoor er nu deze zorgen zijn.

Door te weten wat er net gebeurd is, wanneer dit was, hoe ernstig dit was, hoe vaak dit is voorgekomen, ... kan beter ingeschat worden hoe reëel de zorg is en welke doelen een antwoord bieden.

Marthe was tussen 1 september en 20 december 35 dagen afwezig op school.

Vroegere schadelijke gebeurtenissen die voor iedereen duidelijk zijn, hoeven niet steeds herhaald te worden in de drie kolommen. Als er nieuwe informatie is over het verleden, moet deze wel toegevoegd worden.

Ten slotte kunnen ook complicerende factoren een plaats krijgen in de drie kolommen. Dit zijn zaken die de situatie moeilijker maken, maar die op zichzelf de kinderen niet schaden. Complicerende factoren kunnen evolueren tot echte zorgen en omgekeerd.

Papa en mama hebben niet veel centen om rond te komen.

Papa kan Mira niet helpen met haar huiswerk omdat hij geen Nederlands spreekt.

Wat gaat er goed

Ook de **krachten** worden opgenomen in het driekolommen-model.

De contextbegeleider vraagt aan de gezins- en familieleden wat zij precies goed doen en waar ze fier over zijn. Krachten worden niet gezien als eigenschappen van de gezinnen. Ze zeggen iets over hoe de gezinsleden in de praktijk brengen wat ze belangrijk vinden. Het kan dan ook heel waardevol zijn om te weten met welke intentie iemand iets doet (Mertz, z.j.).

Papa 30/05: 'Ik heb gisteren nee gezegd tegen Charlotte, toen ze om een speeltje vroeg in de winkel. Het hielp me wel dat ik al een cadeautje heb voor haar verjaardag. Ik vind het belangrijk dat mijn kinderen leren dat ze niet op gelijk welk moment alles kunnen krijgen.'

De contextbegeleider vraagt ook welke hulp en steun het gezin nu al krijgt. Deze info kan helpen om later concrete acties en afspraken te maken.

Ten slotte wordt het gezin en de familie ook gevraagd hoe hun acties en de acties van anderen de zorgen doen verminderen. Dit noemen we **bestaande veiligheid**.

Mama: 'Eergisteren voelde ik me na die telefoon bozer en bozer worden. Ik ben dan met Stef naar Jeanne (de buurvrouw) gegaan en heb gevraagd of hij even bij haar mocht blijven.'

Er is altijd (dag en nacht) een andere volwassene aanwezig als papa bij de kinderen is.

Wat moet er gebeuren

Verder worden ook de **doelstellingen** concreet opgeschreven in het driekolommen-model. Ze focussen op de veiligheid en de ontwikkeling van de kinderen en worden geschreven in concreet gedrag en in verstaanbare taal.

De doelen beschrijven waar de ouders en de kinderen naartoe willen en/of wat de opdracht is van de jeugdrechter of gemandateerde voorziening¹.

Er is altijd (dag en nacht) een andere volwassene aanwezig als papa bij de kinderen is.

Er zijn maximum 4 einddoelstellingen. Je kan immers niet effectief aan teveel doelstellingen tegelijk werken. Als de belangrijkste doelstellingen bereikt zijn, zijn een hele hoop andere doelstellingen allicht ook bereikt (Stroobants, Vanderfaeillie & Andries, 2013). Bij elke kernzorg hoort een einddoelstelling. Zo wordt er zeker aan de belangrijkste problemen gewerkt.

De ouders, kinderen en hun familie bepalen zelf hoe ze de doelen willen bereiken. Ook de afspraken voor de opvolging, controle, evaluatie en bijsturing van de vooropgestelde acties zijn van hun hand. Het is dus de groep volwassenen (de ouders en de familie) die samen verantwoordelijkheid opneemt voor het opstellen en uitvoeren van het plan. Er wordt gewerkt aan één begeleidings- of veiligheidsplan. Dit plan moet goed genoeg zijn voor alle betrokkenen, ook voor de jeugdrechter of de gemandateerde voorziening¹.

De manier waarop we vorm geven aan het verslag in drie kolommen is onder meer gebaseerd op inzichten van Turnell en Edwards (1999) en Sonja Parker (2012).

Naast de drie kolommen kan er ook gewerkt worden met de Family Roadmap of een ander model.

Alle belangrijke personen betrekken

Ook als één van de ouders minder aanwezig is in het leven van de kinderen, worden **beide ouders betrokken bij de begeleiding**. Als niet alle gezinsleden aanwezig waren op het intakegesprek, plant de contextbegeleider zo snel mogelijk een gesprek met de afwezigen. Zij vertelt hen wat er gezegd werd tijdens de intake en luistert naar hun mening over de zorgen, doelen en sterktes.

Daarnaast vraagt de contextbegeleider aan het kind en de ouders met wie ze een goede relatie hebben en wie hen steunt. **Bij wie voelen ze zich thuis en omringd?**

Ook vraagt zij van in het begin wie hen kan helpen om afspraken te maken en op wie ze beroep kunnen doen als ze hulp nodig hebben. Deze vragen worden in de eerste plaats aan de ouders gesteld. Er wordt gezocht naar volwassenen die hen kunnen ondersteunen om het voor hun kinderen beter te maken. Steunfiguren van het kind krijgen evenzeer een belangrijke rol, ook als ze zelf nog niet volwassen zijn.

Om met het gezin te verkennen wie zij willen betrekken in de begeleiding, zijn er heel wat methodieken, zoals de Familiecirkels van Sonja Parker (Parker, 2012b):

Rik, welke mensen weten al wat er gebeurd is waardoor je begeleiding krijgt?

Wie weet er al een beetje over wat er gebeurd is? Wie weet er dat er iets gebeurd is, maar niet tot in detail? Van wie krijg je al hulp?

Wie weet er op dit moment niets over wat er gebeurd is?

Niet alle familieleden hoeven alles te weten over wat er gebeurt of gebeurd is. Dit hangt af van de onderlinge relaties en van de rol die ze voor het gezin opnemen.

De **ouders en de kinderen** – en dus niet de professionals – **bepalen wie deel mag uitmaken van hun ondersteunend netwerk**. Soms zijn er onderhandelingen nodig tussen de ouders, tussen de ouders en de kinderen of tussen de ouders en de familieleden.

De contextbegeleider probeert de familieleden die al ondersteunend zijn actief te houden door hen te complimenteren voor de hulp die ze al bieden. Als dat gewenst is, moedigt zij hen aan om nog meer te doen of zoekt zij naar wie nog ondersteuning kan bieden. De contextbegeleider waakt er wel mee over dat de familieleden effectief een steunende (en een niet té kritisch of té sturende) rol opnemen. Dit doet zij door met de ouders en het kind na te gaan op welke manier zij nood hebben aan ondersteuning (Jacob, 2016).

Wat kan tante Bie doen tijdens het gesprek, waardoor jij je genoeg de mama van Xander blijft voelen?

Contextbegeleiders vragen zeker naar personen met wie het gezin een bloedband heeft omdat dit vaak krachtige en betekenisvolle banden zijn. Maar ook vrienden, buren, kennissen, ... engageren zich vaak. Ook andere professionals rond het gezin kunnen betrokken worden, zolang het eigen netwerk van het gezin in de meerderheid is en de luidste stem heeft.

Veel gezinnen vinden het allesbehalve eenvoudig om anderen te vertellen over de moeilijkheden en om een engagement van hen te vragen. Ze zijn bang om veroordeeld of afgewezen te worden, willen anderen niet belasten of vinden dat oude vetes eerst opgelost moeten worden.

De contextbegeleider erkent dat dit een grote stap is en luistert naar hun reserves en argumenten. Zij spreekt met hen over de angst en de schaamte die ze mogelijk voelen. Samen gaan ze op zoek naar wat het kind of de ouder tegenhoudt en wat hen kan helpen om het toch te proberen. Hierbij zoekt zij een evenwicht tussen het geven van tijd en het blijven spreken over dit thema.

4.2. Opstellen van het Individueel Handelingsplan

De contextbegeleider stelt binnen de 45 dagen na de opstart van de begeleiding een individueel handelingsplan (IHP) op. Zij doet dit samen met het gezin en in de eerste plaats met de ouders.

In het handelingsplan staat **alle belangrijke informatie die op dat moment met elkaar gedeeld is**. De inhoud verschilt soms niet veel van die van het intakeverslag. Ook het IHP wordt genoteerd in drie kolommen. Omdat dit plan deel uitmaakt van de officiële procedure moet dit zeker geregistreerd worden en bezorgd worden aan alle betrokkenen.

De bedoeling is om zo snel als mogelijk tot een **gedetailleerd plan** te komen **waarin staat wat er zal gebeuren terwijl de begeleiding loopt**.

In de kolom van 'wat moet er gebeuren' staan bij elk einddoel tussendoelen en afspraken. Dit zijn de tussenstappen die gezet moeten worden om de einddoelen te bereiken. Ze zijn heel specifiek en ook positief geformuleerd zodat ze duidelijk maken wat de gezinsleden de komende periode precies wél zullen doen.

Einddoel: Er is altijd (dag en nacht) een nuchtere volwassene die op de kinderen let.

Tussendoel: Er zijn nuchtere volwassenen (die door mama en papa gevraagd zijn) die de kinderen elke dag naar school brengen en opnieuw afhalen.

Afspraak: Op maandag en vrijdag brengt oma Tienen de kinderen naar school en gaat ze ook afhalen; na 16u blijft ze nog tot 17u bij de kinderen thuis.

De afspraken zijn haalbaar en meetbaar en er moet worden vastgelegd hoe lang ze moeten gelden en wat er zal gebeuren als ze behaald zijn.

Wie zal het eerst merken dat het doel bereikt is? Wat zullen deze personen precies zien?

De afspraken hebben de kinderen als focus en zijn door iedereen – ook door de kinderen – verstaanbaar.

De tussendoelen en afspraken worden door het gezin en de familie zelf bepaald. Als de jeugdrechtbank of een gemandateerde voorziening¹ betrokken is, moet zij akkoord zijn dat het nakomen van de afspraken bijdraagt tot het behalen van de doelen. Het moet voor het gezin immers duidelijk zijn wanneer het einddoel bereikt zal zijn.

Om het gezin te helpen met het bepalen van tussendoelen en afspraken, helpt de contextbegeleider het gezin om het – soms moeilijk te bereiken – einddoel op te delen in haalbare stappen.

Je zei dat je wil stoppen met jointjes roken. Wat is de kleinst mogelijke stap die je zou kunnen zetten?

Stel dat ik je over een paar jaar opnieuw tegen kom en je hebt geen schulden meer, wat zou je dan gedaan hebben om die te doen verdwijnen? Wat is de eerste stap die je gezet zou hebben? Wie zou je daarbij geholpen hebben?

De contextbegeleider vraagt het gezin ook naar uitzonderingen: situaties waarin het al (een beetje) goed gaat. Op die manier polst zij naar wat er eerder al heeft gewerkt. Deze informatie wordt genoteerd in de kolom ‘wat gaat er goed’.

Wanneer is het probleem er minder of niet? Wat doe je dan anders? Wat is er dan anders? Wat zou je zoon zeggen dat je dan anders doet? Hoe lukt je dat? Hoe zou je dat opnieuw kunnen doen?

Het spreken over oplossingen creëert hoop en biedt aanknopingspunten voor het formuleren van de tussendoelen en acties. De contextbegeleider helpt ook steeds om te zoeken naar hoe acties opnieuw gesteld kunnen worden.

Wat kan je helpen om opnieuw iemand te bellen als je voelt dat je boos wordt?

Ook de kolom ‘wat zijn de zorgen’ wordt voor het IHP ingevuld met de belangrijkste informatie die tot dan toe verzameld is.

4.3. Voeren van begeleidingsgesprekken

Tijdens de huisbezoeken wordt verder gesproken over hoe iedereen kijkt naar de zorgen, de sterktes en de doelen en naar wat hierin verandert. Er wordt zowel gewerkt aan de doelen die gesteld worden door de jeugdrechtbank of gemandateerde voorziening¹ (indien betrokken) als aan de doelen die het gezin voor zichzelf stelt. De ouders, het kind en de contextbegeleider bepalen samen de precieze agenda van de gesprekken.

Het welzijn en de veiligheid van de kinderen komt op de eerste plaats. Soms moeten hier meteen dringende afspraken rond worden gemaakt of maatregelen worden genomen. Het is vaak ook nodig om eerst te werken aan wat gezinsleden op dat moment het meest bezig houdt. Problemen met het huis, op het werk of om de rekeningen te betalen zorgen voor veel spanning en verminderen de aandacht voor de kinderen. Familieleden en andere organisaties kunnen hierbij ondersteunen.

Het gezin als expert

De gezinsleden zijn de experts van hun situatie: zij kennen de details en de nuances van hun leven en kunnen het best inschatten welke oplossingen kunnen werken. Hun motivatie om stappen te zetten om de doelstellingen te bereiken, is groter als zij de stappen bepalen (de Jong & Berg, 2012). Als begeleider helpen we het gezin om hun eigen kennis over mogelijke oplossingen in te zetten (dit noemen we ook wel ‘leading from one step behind’).

Dit vraagt van de begeleider dat zij haar eigen meningen en verwachtingen over hoe het gezin het beste aan zijn doelen kan werken, aan de kant schuift. Zij neemt een **houding van oprechte nieuwsgierigheid**, van not-knowing aan (de Jong & Berg, 2004). De contextbegeleider laat zien dat zij meer wil weten over wat de gezinsleden zeggen (de Jong & Berg, 2012). Dit doet zij o.a. door het stellen van open vragen, door aandacht te schenken aan de positieve zaken en door verschillende perspectieven binnen te brengen in het gesprek. Het kind of de ouder krijgt zo tijdens het gesprek vaak zelf meer inzicht in en grip op wat hen verder kan helpen en wat hun volgende stappen zijn (de Jong & Berg, 2004).

‘Welk effect zou dit hebben op de kinderen?’

‘Wat denk je dat de jeugdrechter wil zien?’

De begeleider helpt de gezinsleden om zich te richten op wat ze willen in de plaats van de moeilijkheden. Zij moedigt hen aan om kleine, haalbare stapjes te nemen.

Stel dat we een schaal nemen van 1 tot 10. Waarin 10 is dat je zoon terug thuis kan wonen en 1 is waar we waren toen de begeleiding gestart is. Op welk cijfer vind je dat we nu zijn op deze schaal? Als we dit aan je zoon zouden vragen, welk cijfer zou hij geven? Wat zou er anders zijn moest je één punt hoger zijn? Wat zou jij moeten doen

om 1 punt hoger te komen? Wat zou je zus zeggen dat je daarvoor moet doen? Wat zou je zus dan aan je zien wat ze nu niet ziet?

Tijdens de gesprekken zoekt de contextbegeleider steeds naar een **evenwicht tussen steun en uitdaging t.a.v. het gezin**. Ze daagt de gezinsleden zowel uit om verdere stappen te zetten én ondersteunt hen heel erg in het traject dat ze afleggen. Immers, als de uitdaging en stress te hoog wordt, kan men moeilijker denken en voelen en niet meer leren van nieuwe ervaringen. Soms maakt ook net deze stress dat het niet lukt om te handelen zoals je wil.

Als de contextbegeleider weerwerk ervaart bij de ouder, het kind of een familielid, kan zij ervan uitgaan dat deze hard aan het werken is om aan haar duidelijk te maken wat zij nog niet begrijpt in verband met hun situatie (De Shazer, 1984). Dit is dan ook een signaal om vanuit een houding van niet-weten na te gaan wat dit weerwerk betekent.

Gebruik van de drie kolommen

De contextbegeleider **overloopt en evalueert de gemaakte afspraken met het gezin en helpt hen om deze bij te sturen**. Wat gecheckt is en goed werkt, noteert zij bij 'wat gaat er goed'. Wat misgelopen is, noteert zij bij 'wat zijn de zorgen'. Goede pogingen en inspanningen kunnen echter ook bij 'wat gaat er goed'. Nieuwe afspraken noteert zij onder het overeenkomstige doel bij 'wat moet er gebeuren?'. Indien nodig worden stappen kleiner gemaakt of aangepast. Zij noteert enkel de belangrijkste zaken (de need to know en niet de nice to know).

De begeleider maakt een onderscheid tussen wat de verschillende betrokkenen zeggen. Ze vraagt dòòr om zo concrete antwoorden te krijgen en noteert deze letterlijk.

De inhoud van de drie kolommen verandert voortdurend. Zo kan bv. een zorg wegvallen als alle bijhorende doelstellingen en afspraken bereikt zijn. Ook kunnen doelstellingen worden veranderd of toegevoegd als er nieuwe informatie komt over één van de zorgen.

De verslaggeving is open: het origineel blijft in het gezin, de foto of scan gaat naar het cliëntdossier. Er is geen verborgen agenda. Hierdoor is de verslaggeving zo min mogelijk een extra bron van stress en behouden cliënten het eigenaarschap over hun dossier.

Locatie

Aangezien de focus van de begeleiding op de opvoeding **thuis** ligt, gaan de gesprekken liefst daar door. De contextbegeleider geeft daarmee impliciet de boodschap dat wat rond de keukentafel gebeurt er het meeste toe doet. Ze ziet hoe de gezinsleden zich thuis (tegenover elkaar) gedragen en welke mogelijkheden en beperkingen er zijn in de omgeving (bv. een buurvrouw die voor hen naar de markt gaat of weinig ruimte voor het kind om zich af te zonderen). De contextbegeleider ontmoet er soms ook mensen die niet meekomen naar de

dienst (bv. kinderen uit een ander huwelijk). Er kan afgewisseld worden met gesprekken **op de afdeling** als dit voor het gezin praktischer of comfortabeler is.

Als de veiligheid mogelijk in het gedrang is

De contextbegeleider waakt mee over de veiligheid in het gezin. **Als zij inschat dat de veiligheid van de gezinsleden bedreigd is, is het haar taak om wat zij opmerkt en wat zij hierbij voelt te delen met het gezin.** Zonder hierover meteen te oordelen, geeft zij hen de kans om hun beleving en perspectief hierover te vertellen (Steens, 2016). Als de contextbegeleider en haar team na de dialoog met het gezin nog steeds inschat dat er méér moet gebeuren om de veiligheid te garanderen, signaleert zij de situatie aan een **gemandateerde voorziening¹ of jeugdrechtbank**. Het gezin is hiervan steeds op de hoogte. Het is de gemandateerde voorziening¹ of jeugdrechtbank die bepaalt of er extra doelen worden opgelegd en of het gezin (verder) in een gedwongen kader zal worden begeleid. Ook als dit het geval is blijft er aandacht voor de doelen die het gezin voor zichzelf stelt.

Als er verschillende verklaringen zijn

Regelmatig zijn er situaties waarin er verschillende verklaringen zijn voor signalen of gebeurtenissen. Zo kan een ouder bv. stellen dat zij onterecht beschuldigd wordt van het slaan van haar kinderen.

De contextbegeleider gaat dan samen met de ouders op zoek naar hoe ze de jeugdrechtbank of gemandateerde voorziening¹ duidelijk kunnen maken dat hetgeen waarvan wordt beweerd dat het gebeurde in het verleden, in de toekomst niet (meer) kan gebeuren. De begeleider gaat daarbij **niet op zoek naar de waarheid** over het verleden of naar een schuldige. **Samen werken ze aan een veilige toekomst voor de kinderen.** Op deze manier zijn ouders vaak te motiveren om een sterk plan te maken zodat de inmenging van de jeugdhulp kan verminderen of stoppen en zodat de beschuldigde beschermd wordt van toekomstige aantijgingen of misverstanden (Turnell & Essex, 2010; McAdam, E., 2002).

Gesprekken met de ouders

De **contextbegeleider helpt de ouders om na te denken over hun kinderen.** Door de complexe moeilijkheden waar gezinnen mee kampen, dreigt de focus van de begeleiding immers soms af te wijken van wat de kinderen nodig hebben. Soms is het voor ouders ook moeilijk om zich in te beelden hoe de situatie is voor de kinderen en wat zij hierbij denken en voelen. De contextbegeleider kan hierin verandering brengen door veel vragen te stellen, door ouders te vertellen wat zij ziet bij het kind, door gebruik te maken van de methodiek 'Interview with the internalised child' met de ouders, via het maken van een verhaal in Woord en Beeld (W&B) samen met de ouders, ...

Verhaal in Woord en Beeld

Een Woord en Beeld verhaal is een verhaal met tekst en tekeningen waarin ouders hun kinderen vertellen over de zorgen in het gezin.

Het maken van een Woord en Beeld verhaal is een proces waarin ouders door de contextbegeleider ondersteund worden om na te denken, te voelen en te handelen vanuit het perspectief van hun kinderen. Dit draagt enorm bij tot de veiligheid in het gezin. Het is een 'geschenk' van de ouders voor de kinderen en het bevordert hun heling.

Het samenstellen van het verhaal kan de begeleider en de ouders helpen om woorden te vinden om moeilijke thema's te bespreken. Omdat de uitleg voor de kinderen duidelijk en verstaanbaar moet zijn, helpt het hen om zaken scherper te krijgen. Als er verschillende visies zijn over de gebeurtenissen (bv.: de ouders delen de bezorgdheden van de jeugdrechter niet) wordt er met de ouders gezocht naar een manier waarop de verschillende perspectieven naast elkaar in het verhaal kunnen komen.

Als er een verhaal is waar iedereen akkoord mee kan gaan, leest de contextbegeleider het voor aan de kinderen in het bijzijn van de ouders. Liefst zijn ook andere personen die belangrijk zijn voor het gezin aanwezig. De kinderen weten zo wie op de hoogte is van de belangrijkste informatie. Het gedeeld verhaal kan de familie helpen om minder tegenstrijdige boodschappen te geven aan de kinderen en is een basis voor verdere samenwerking.

Later in de begeleiding kunnen er nog andere verhalen in Woord en Beeld gemaakt worden, zoals een historisch verhaal met de levensgeschiedenis van het gezin of een verhaal met veiligheidsafspraken.

Als de contextbegeleider *alleen* een verhaal maakt voor het kind om snel duidelijkheid te creëren over ingrijpende gebeurtenissen, noemen we dit een Immediate Story. Zo'n verhaal heeft als voordeel dat het trauma dat grote veranderingen mogelijk met zich meebrengt, kan verminderen. Het grote nadeel is dat het gaat om een uitleg van hulpverleners en er dus geen proces met ouders wordt gegaan (Hiles, Essex, Fox & Luger, z.j.; Parker, z.j. ; Turnell & Essex, 2010).

In de begeleidingsgesprekken gaat het ook vaak over **hoe ouders hun gevoelens en hun gedrag onder controle kunnen houden**. Als ouders hierin slagen, heeft dit een directe invloed op hoe de kinderen zichzelf in de hand hebben en worden escalaties vaak vermeden.

Personen uit de omgeving kunnen ouders helpen om hun kalmte te bewaren. Samen met de ouders wordt gezocht naar hoe zij ondersteunend kunnen zijn zonder de situatie over te nemen (Jacob, 2016). Als ouders zich machteloos of wanhopig voelen, zoekt de contextbegeleider met de ouders en de familie naar hoe zij als volwassenen op een geweldloze manier sterk kunnen zijn in het omgaan met hun kind.

Om energie te hebben om de situatie aan te pakken is het nodig dat **ouders ook goed voor zichzelf zorgen**. De begeleider kan met hen op zoek gaan naar waar zij goed in zijn, waar ze energie van krijgen, waar ze van ontspannen, ... Soms kan het opnieuw opnemen van een hobby of het nemen van tijd voor zichzelf, een groot verschil maken. Ook het stimuleren van ouders om tijd en aandacht te geven aan hun relatie kan verandering in gang zetten.

De contextbegeleider heeft veel **aandacht en erkenning voor de moeilijkheden** waarmee het gezin kampt. Zij gaat daarnaast steeds **op zoek naar de mogelijkheden en krachten** die het gezin heeft om met de problemen om te gaan (Vinnicombe, z.j.).

Mama: 'Het heeft geen zin. Mijn leven is een puinhoop en dat zal niet meer veranderen. Misschien deug ik wel nergens voor en zal het wel nooit in orde komen, dat heeft mijn moeder altijd al gezegd.'

Begeleider: 'Je bent iemand die gelooft dat wat je moeder over jou zegt waar is, dus ik snap dat je weleens weinig vertrouwen in jezelf kunt hebben. Hoe krijg je het dan voor elkaar om toch door te gaan? Hoe is het je vanmorgen gelukt om uit bed te komen?' (Berg, 2000)

Samenwerken met de kinderen

De contextbegeleider werkt ook steeds intensief en van in het begin van de begeleiding samen met de kinderen van het gezin. Ze zorgt ervoor dat **alle kinderen weten waarom er jeugdzorg betrokken is** op hun gezin en wat deze betrokkenheid inhoudt. Zij weet **hoe het met de kinderen gaat en hoe ze de begeleiding ervaren**.

Met de ouders wordt eerst afgesproken wanneer en hoe er met de (verschillende) kinderen gesproken wordt en hoe er wordt omgegaan met de informatie uit de gesprekken met de kinderen. **Eerst moeten de zorgen onder de volwassenen duidelijk zijn uitgesproken**. Pas dan worden de standpunten van de kinderen over deze zorgen bevraagd en wordt er diepgaand gevraagd naar de eigen zorgen van de kinderen. Het brengt kinderen altijd in een moeilijke positie als zij eerst over gevaar vertellen. Bovendien ligt de verantwoordelijkheid om de situatie veilig te houden bij de volwassenen.

Het samen spreken vertelt de contextbegeleider hoe kinderen zich voelen. Het kan helpen om het perspectief en de emotionele beleving van de kinderen tot bij de ouders te brengen. Vaak geeft het ook informatie die de contextbegeleider kan toevoegen aan het verslag in drie kolommen. De kinderen dienen op voorhand te weten welke informatie wordt meegenomen in de verslagen en gesprekken met de ouders en de verwijzer.

Het werken met kinderen mag in geen geval een manier zijn om dingen te weten te komen die ouders niet vertellen. Als kinderen toch delicate informatie delen, is het belangrijk om met hen te bekijken op welke manier zij veilig zullen zijn als deze informatie gedeeld wordt met anderen. De kinderen moeten ook op de hoogte zijn van de verdere stappen.

Zowel samen iets doen als het gebruik van methodieken kan helpen om met kinderen te praten. Interessante methodieken zijn: de Drie huizen, het Huis van de toekomst, het Veilige huis, de paspoortoefening, krachthanden, wondervraag met dieren, ...

Het engageren van de familie

De contextbegeleider waakt erover dat de huisbezoeken niet enkel over praktische zaken of (bij plaatsing) het verblijf in de leefgroep gaan. Een belangrijk thema is hoe ouders de zorg voor hun kinderen thuis opnemen. De begeleider moedigt de ouders aan om veel beroep te doen op de hulpmiddelen en ondersteunende personen uit hun eigen omgeving. Want deze steun kan blijven, ook als de hulpverlening afgesloten is.

Zo is het bv. wenselijker dat een ouder 's ochtends gewekt wordt door zijn wekker om zijn kinderen naar school te brengen dan door een hulpverlener die haar wakker belt. Het is ook duurzamer dat de buurvrouw eens komt kijken of iedereen opgestaan is, dan dat de contextbegeleider dit doet.

Om aan te moedigen dat het kind omringd is door haar eigen netwerk en dat de familieleden zich (nog meer) engageren voor het gezin worden zij zowel individueel als in groep betrokken bij de begeleiding.

Dit start meestal met een ontmoeting tussen de contextbegeleider, het gezin en de verschillende familieleden. In de voorbereiding van deze gesprekken **bespreekt de begeleider wat dit familielid voor iedereen in het gezin betekent en welke relatie ze met haar hebben**. Tijdens een eerste afspraak met de familieleden wordt de **huidige inschatting van de situatie gedeeld** via de drie kolommen of via een Woord en Beeld verhaal. De contextbegeleider vraagt de familieleden naar hun kijk op de situatie, naar hoe zij al betrokken zijn (geweest), naar wat er volgens hen nog moet gebeuren en naar wat hun engagement hierin kan zijn.

Het drie kolommen model wordt **aangevuld met de perspectieven en inschattingen van de familieleden**. Als de ouders en kinderen niet aanwezig waren bij de eerste gesprekken met de familieleden, zorgt de begeleider dat zij op de hoogte zijn van wat er gezegd is.

Oma Marthe is bezorgd dat, doordat mama Shana alleen thuis laat als ze gaat boodschappen doen, Shana een ongeluk zou kunnen hebben.

Nonkel Jan merkt op dat de kinderen steeds graag naar huis gaan, nadat hij ze op dinsdag en donderdag na schooltijd enkele uren heeft opgevangen.

Ali: 'Mohammed wou vorige zaterdag echt op tijd thuis zijn. Enkele maten waren aan het zagen om nog te blijven, maar hij is gewoon vertrokken.'

De individuele gesprekken met familieleden evolueren in **familieberaden**.

Familieberaden

Een familieberaad is een bijeenkomst waarop er naast de ouders en de kind(eren) ook familieleden zijn. Deze personen zijn vòòr het beraad op de hoogte van de belangrijkste zaken uit de drie kolommen.

De ouders en het kind kiezen wie ze uitnodigen op het familieberaad en op welke manier dit gebeurt. De genodigden zijn in de eerste plaats mensen die de ouders willen ondersteunen in de opvoeding van hun kinderen. Vaak zijn, zeker bij adolescenten, ook steunfiguren van de kinderen aanwezig. Deze personen laten regelmatig een andere kant van het kind (bv. bepaalde talenten, positieve intenties) zien waardoor er een vollediger beeld ontstaat en het gesprek een positieve wending kan krijgen.

In principe is het kind aanwezig op het familieberaad. Dit hangt samen met verschillende factoren: leeftijd, voorkeur van het kind, onderwerp van het beraad, kans op conflict, ... Soms wordt ervoor gekozen om het kind op het einde van het beraad te laten aansluiten.

De contextbegeleider bereidt de beraden goed voor met het gezin en de familie. Tijdens deze voorbereiding kiest het gezin de focus en het doel van de bijeenkomst. Er wordt gepraat over ieders verwachtingen en besproken waar de aanwezigen zich bang of ongemakkelijk bij voelen. Heel zorgvuldig wordt voor iedere persoon bekeken welke afspraken nodig zijn om hieraan tegemoet te komen. Er wordt ook afgesproken welke informatie wel en niet gedeeld wordt tijdens het familieberaad.

De voorafgaande gesprekken met familieleden hebben als voordeel dat er minder discussie is als iedereen gaat samenzitten. Ze verminderen ook de kans op confronterende boodschappen op dat moment. Familieleden krijgen meer erkenning voor inspanningen uit het verleden en kunnen al aangeven waar ze wel, maar ook waar ze niet toe bereid zijn. Zo kan de focus tijdens het beraad liggen op de dingen die wel kunnen en op het samen maken van een plan.

Meestal worden tijdens het familieberaad de zorgen verder verfijnd en nieuwe perspectieven toegevoegd (wie is hier nog bezorgd om en waarom?). Er wordt gesproken over de sterktes, over wanneer het al veilig is en verder gewerkt aan de doelen. Aan de familieleden wordt gevraagd op welke manier zij betrokken willen worden en ondersteunend kunnen zijn. In samenspraak met het gezin worden concrete afspraken gemaakt en genoteerd.

Het doel is om te komen tot één veiligheids- of handelingsplan dat in het belang is van alle kinderen uit het gezin en dat voor alle betrokkenen goed genoeg is. Dit wil zeggen dat ook de consulent of jeugdrechter (indien betrokken) dit plan moet goedkeuren. Ook wordt opgeschreven hoe de familie zelf de controle, evaluatie en bijsturing van het plan op zich zal nemen. Als de familieleden samen met de ouders kunnen opvolgen wat er goed loopt, wat (nog) veranderd dient te worden en wie er wat kan doen om de veiligheid van de kinderen te garanderen, is er veel meer kans dat de begeleiding duurzame effecten heeft en kan worden afgesloten. De plannen die dan gemaakt worden, sluiten immers meer aan bij het gezin, zijn uitgebreider en de kans op uitvoering van de plannen is groter (Merkel-Holguin, Nixon & Burford, 2003; Merkel-Holguin, 2005). Meestal zijn er meerdere familieberaden nodig om het plan op te stellen en op te volgen. Ook bij moeilijkheden of in crisissituaties moeten families de kans krijgen om hun plan uit te voeren en indien nodig bij te stellen.

De familieberaden worden vaak geleid door een andere begeleider dan de contextbegeleider. Na het familieberaad bezorgt de contextbegeleider aan de deelnemers het verslag van de bespreking. Als het kind er niet was, wordt haar uitgelegd wat er gezegd werd en hierover haar mening gevraagd.

Het is belangrijk om als contextbegeleider contact te houden met de familieleden die geëngageerd zijn voor het gezin. Dit geeft haar informatie over de contacten in de familie en over hoe het nakomen van afspraken loopt. Het helpt als je als contextbegeleider weet wat familieleden motiveert om zich te engageren. Vaak gaat dit om gerespecteerd worden en waardering krijgen van het gezin. Soms stuit de begeleider op minder helpende intenties (bv. een grootmoeder die haar dochter graag vertelt wat deze moet doen). Zo komt het dat de contextbegeleider soms bemiddelt of het gezin helpt om de contacten met de familieleden te onderhouden.

4.4. Opvolgen van de evolutie in de begeleiding

Tijdens de begeleiding wordt voortdurend **geëvalueerd hoe de situatie nu is voor iedereen en wat de volgende stappen zijn**. Er is ook **aandacht voor de verbinding** tussen het gezin, de familie en de begeleider en voor **hoe het gezin en de familie de begeleiding ervaart**.

Minstens om de zes maanden wordt de evolutie van de begeleiding ook formeel besproken. Dit gebeurt door de gezins- en familieleden, de contextbegeleider en de verwijzer (indien van toepassing) tijdens een **evolutiebespreking**. Tijdens deze bespreking vertelt het gezin hoe het met hen gaat. De contextbegeleider zorgt ervoor dat er aandacht gaat naar hoe het gezin de voorbije periode heeft gewerkt aan de doelen, naar wat er al gelukt is en wat er goed gaat, naar welke zorgen er nog zijn en naar wat er nog moet gebeuren. Op het einde van de evolutiebespreking moet duidelijk zijn waar het gezin staat en (indien nodig) wat er nog moet gebeuren in de komende periode.

Evolutiebesprekingen helpen om regelmatig stil te staan bij de focus die gekozen wordt, de methoden en technieken die gebruikt worden en de manier van samenwerken.

Ter voorbereiding van de evolutiebespreking kan de contextbegeleider, in overleg met de ouders, een samenvatting maken van de verslaggeving van de voorbije periode. Ook van de evolutiebespreking zelf stelt de contextbegeleider een verslag op, dat zij registreert en bezorgt aan iedereen die deelnam aan het gesprek.

4.5. Afsluiten van de begeleiding

Als het gezin en de jeugdrechtbank of gemandateerde voorziening¹ (indien van toepassing) aangeven dat de hulpverlening afgesloten mag worden, volgt er een **eindbespreking**. Dit is een gesprek met het gezin, de contextbegeleider en de verwijzer. Familieleden zijn ook welkom. Tijdens het eindgesprek wordt **afgesproken hoe het gezin en de familie verder de zorg voor de kinderen blijven opnemen**. Ook wordt afgesproken welke contacten er zeker nog zullen zijn tussen de begeleiders en het gezin en de familie (dit noemen we **nazorg**). Het gezin en de familie weet hoe en wanneer zij de dienst opnieuw kunnen contacteren. Vaak worden ook afspraken met andere hulpverleners gemaakt. Van de eindbespreking wordt een formeel verslag gemaakt dat wordt geregistreerd en bezorgd aan alle aanwezigen.

5. Inspiratiebronnen

De volgende benaderingen geven ons inspiratie voor het uitwerken van onze werkwijze. De opsomming is niet volledig. Ook nemen we de inzichten, technieken en materialen van deze benaderingen niet volledig of zonder kritische blik over. We bekijken steeds hoe ze een meerwaarde kunnen zijn voor onze eigen, specifieke praktijk.

5.1. De oplossingsgerichte benadering

De oplossingsgerichte benadering gaat over het **bouwen aan oplossingen** en niet over het onderzoeken en analyseren van problemen (Vinnicombe, z.j.). Achterliggend is de idee 'waar je aandacht aan geeft, groeit' en de ervaring dat een diepgaande analyse en begrip van het probleem meestal niet helpt bij het vinden van een oplossing.

Het uitgangspunt is dat het gezin alle kwaliteiten en hulpbronnen bezit die nodig zijn om de problemen op te lossen. De gezinsleden zijn zich hier alleen niet bewust van of hebben moeite om ze in te zetten (Beumer-Peeters, 2010).

De begeleider helpt hen door het **stellen van vragen**. Door de gezinsleden te laten nadenken over wat ze willen in de plaats van de problemen, komen ze zelf tot zinvolle en concrete doelen voor de hulpverlening. Samen met de begeleider spreken ze af wanneer deze doelen bereikt zijn en het gezin zelfstandig verder kan (Beumer-Peeters, 2010).

De begeleider vraagt specifiek naar de **uitzonderingen op de problemen**: naar situaties waarin het al (een beetje) goed gaat en naar wat er eerder al heeft gewerkt. Wat heeft het gezin anders gedaan op deze momenten? Van hieruit bepaalt het gezin welke **kleine stappen** het zal zetten in de richting van hun doelen. De contextbegeleider heeft oog voor elk signaal van vooruitgang, voor de ondersteuning die het gezin al krijgt en voor wie het gezin nog meer kan ondersteunen (Beumer-Peeters, 2010).

De oplossingsgerichte benadering gaat er van uit dat er geen 'goede' manier is om naar de situatie te kijken. De begeleider helpt het gezin om zicht te krijgen op **verschillende perspectieven** (Beumer-Peeters, 2010). Het gezin wordt beschouwd als expert van hun eigen leven en bepaalt wat wel en wat niet goed is voor hen (Bolt, 2017).

De begeleider spreekt in een **simpele en duidelijke taal** en is trouw aan de volgende principes (Beumer-Peeters, 2010; Vinnicombe, z.j.):

Maak niet wat niet stuk is

Doe meer van wat werkt

Als iets niet werkt, stop er dan mee

De oplossingen hebben niet altijd te maken met de problemen

Deze benadering werd ontwikkeld door Steve De Shazer en Insoo Kim Berg van het Brief Family Therapy Centre in de VS. Onder andere Ben Furman ontwikkelde aantrekkelijke methoden om met (jonge) kinderen op een oplossingsgerichte manier aan de slag te gaan.

5.2. Signs Of Safety

Signs of Safety werd ontwikkeld door Andrew Turnell, Steve Edwards, Sonja Parker en anderen. De methode helpt om op een krachtgerichte manier om te gaan met situaties waarin de veiligheid van kinderen (mogelijk) in gevaar is. De kern van de methode is een **sterke samenwerking met ouders, kinderen en hun familie**, ook als de hulpverlening gedwongen is. De hulpverlener heeft vanuit een houding van respect voor het gezin oog voor signalen van veiligheid én onveiligheid (Turnell & Edwards, 1999; Resolutions Consultancy, 2018). Signs of Safety is gegroeid vanuit werk in de kinderbescherming en de kortdurende oplossingsgerichte therapie en is sterk beïnvloed door de Resolutions approach.

Een belangrijk werkdocument is een kader met drie kolommen waarin de **risico's worden ingeschat op basis van de zorgen en de krachten** in de gezinssituatie. Het kader biedt een plek waarin de hulpverleners en het gezin een **gezamenlijke taal** kunnen vinden om hun ideeën over de gevaren, krachten en (gewenste) veiligheid te noteren. De expertise van het gezin en de familie en die van de hulpverleners wordt dus samen genomen (Turnell & Edwards, 1999; Resolutions Consultancy, 2018). Binnen deze drie kolommen wordt ook een **veiligheidsplan** opgemaakt waarin staat welk concreet gedrag van de ouders en de familie bijdraagt tot een goede zorg voor de kinderen (Movisie, 2017).

De gezinnen en de families nemen de inschatting van de situatie en het opstellen en uitvoeren van het veiligheidsplan zoveel mogelijk zelf in handen. Het doel is immers dat de volwassenen rondom het kind samen zorgen voor veiligheid zodat de hulpverlening kan wegvallen (Resolutions Consultancy, 2018). De **stem van de kinderen** gaat hierbij niet verloren. Via verschillende methodieken praten hulpverleners met hen over hoe zij ervaren wat er allemaal gebeurt (Signs Of Safety, 2014).

5.3. Partnering For Safety

Partnering for Safety stelt, net als Signs Of Safety, **samenwerking, veiligheid en het gezin** centraal. Sonja Parker gaf samen met Phil Decter deze naam aan de benadering die is samengesteld vanuit verschillende andere methodieken en technieken, waaronder Signs Of Safety.

Partnering For Safety helpt iedereen focussen op het inschatten en indien nodig vergroten van de veiligheid van de kinderen. De samenwerking start met een omvattende en evenwichtige

beoordeling van de situatie. De ouders, de kinderen en de familie worden gezien als de experts van hun eigen leven. De hulpverlener gelooft dat verandering mogelijk is en dat iedereen op zijn manier kan bijdragen tot oplossingen voor de moeilijkheden.

De hulpverlener zoekt samen met het gezin, de familie en de verwijzer naar een **gemeenschappelijke taal** voor de (mogelijke) mishandeling, voor wat er goed loopt en voor de doelen. Alle informatie komt in één beoordelingskader dat tijdens de begeleiding steeds opnieuw wordt aanpast op basis van wat de ouders, familieleden, verwijzer en kinderen vertellen. Via verschillende methodieken verkent de hulpverlener de gedachten, vragen, wensen en zorgen van de kinderen.

Vanuit het beoordelingskader stelt het gezin een gedetailleerd **veiligheidsplan** op waarin staat wie er wat zal doen om ervoor te zorgen dat de kinderen veilig zijn. Ook de **familieleden** spelen hierin een rol. Zij worden op de hoogte gebracht van de zorgen en uitgenodigd om de plannen mee uit te werken, uit te voeren en op te volgen (Parker, z.j.).

5.4. De Resolutions Approach

De Resolutions Approach werd ontwikkeld door Susie Essex, John Gumbleton en Colin Luger. De benadering helpt begeleiders om om te gaan met situaties waarin er een **vermoeden** is **van misbruik** maar waarin ouders niet erkennen dat er misbruik is of dat ze er zelf een rol in spelen. Situaties als deze zorgen vaak voor frustratie en machteloosheid bij het gezin en bij de hulpverlener en voor meningsverschillen tussen hen. De discussie leidt dikwijls tot een impasse waarin het niet mogelijk is om samen te werken rond de veiligheid van de kinderen.

In de Resolutions Approach laat de hulpverlener de idee los dat een bekentenis de enige weg is naar een veilige situatie. Zij streeft ernaar dat de ouders zich **inzetten voor een toekomst** waarin het voor iedereen die betrokken is duidelijk is dat er nooit zoiets kan gebeuren als wat volgens de beschuldigingen of de veroordeling aan de orde is. De ouders werken aan het garanderen van veiligheid in de toekomst via een **veiligheidsplan**. Op die manier laten ze zien dat ze de ongerustheden au serieus nemen.

Zoveel mogelijk mensen in en rond de **familie** zijn op de hoogte van de problemen en de beschuldigingen én werken mee aan het plan. Hoe ernstiger de beschuldigingen, hoe sterker het veiligheidsplan zal moeten zijn. De ouders werken samen met de hulpverleners ook aan **verhaal** waarin ze de kinderen een uitleg geven voor wat er allemaal gebeurd is.

Door deze manier van werken worden de kinderen beschermd tegen misbruik en diegene die van het misbruik wordt beschuldigd, wordt beschermd tegen toekomstige aantijgingen of misverstanden (Turnell & Essex, 2010).

5.5. Geweldloos Verzet

Geweldloos Verzet is een aanpak bedacht door Haim Omer en heeft zijn oorsprong in de vredesbeweging. De aanpak wordt ingezet wanneer kinderen heel moeilijk of gewelddadig gedrag tonen en gesprekken niet meer helpen (Omer & Wiebenga, 2015).

Geweldloos Verzet wil ouders sterker maken door ze te leren om **op een geweldloze manier** en gesteund door andere volwassenen **meer aanwezig te zijn** in de leefwereld van het kind (Omer & Wiebenga, 2015).

De aanpak helpt ouders om een brug te maken tussen het stellen van grenzen en het tonen van begrip voor het kind. Ouders leren dat ze dingen kunnen doen waarmee ze tegen hun kind zeggen 'Ik ben je ouder! Ik geef je niet op en ik geef niet toe!' en dat ze op die manier laten zien dat bepaald gedrag echt niet kan én dat ze hun kind graag zien (Omer & Wiebenga, 2015).

Ouders gaan geen strijd aan, noch geven ze toe. Ze weten dat ze het gedrag van hun kind niet onder controle hebben maar zetten sterk in op de **controle van hun eigen gedrag**. Door hun standvastigheid voelen ze zich minder machteloos (Omer, 2011).

Ouders houden de problemen niet langer geheim. Samen met familieleden, leerkrachten, begeleiders,... vormen ze een **gemeenschappelijk en krachtig netwerk** met voldoende (zelf)vertrouwen en gezag om er te zijn voor het kind (Omer & Wiebenga, 2015).

5.6. Trauma en hechting

De gezinnen waarmee we werken hebben moeilijke dingen meegemaakt. Langdurig leven onder **moeilijke omstandigheden** en **stress** of het meemaken van één of meerdere **schokkende gebeurtenissen** heeft een enorme impact op hoe je lichaam en geest werkt en dus op hoe je je voelt. Je lichaam en je denken passen zich aan om met moeilijke omstandigheden om te gaan (Struik, 2016).

Contextbegeleiders moeten er daarom **rekening mee houden** dat gevoelige thema's met heel veel zorg en aandacht besproken dienen te worden. Ze moeten ook weten dat gedrag van ouders en kinderen dat ze niet begrijpen, een manier kan zijn om met eerdere ervaringen om te gaan. Mensen die veel hebben meegemaakt, verwerken gebeurtenissen anders, kijken op een andere manier naar dingen, hebben het vaak lastiger om nieuwe info op te nemen en om informatie te analyseren. Dit maakt het voor hen moeilijker om te leren van ervaringen en om volledig aanwezig te zijn in gesprekken (van der Kolk, 2016). Het tempo van de begeleiding moet hieraan worden aangepast.

Om echt te kunnen spreken met gezinnen en te werken aan een plan moeten de gezinsleden zich veilig genoeg voelen, zich gezien en gehoord voelen (van der Kolk, 2016). **Ouders** moeten ook de **mogelijkheid** hebben **om na te denken, te voelen en te beslissen over hun kinderen**.

Dit wordt voor een deel bepaald door de mate van rust en vertrouwen die de contextbegeleider uitstraalt en overbrengt (Struik, 2016). Ook de mate van openheid die de begeleider heeft voor verschillende manieren om naar relaties en naar de wereld te kijken, maakt een groot verschil.

Hoewel traumatische gebeurtenissen een langdurige invloed kunnen hebben, zijn er ook veel mogelijkheden om er iets mee te doen. Personen met trauma **herstellen in verbinding met anderen**. Relaties brengen fysieke en emotionele veiligheid en zijn de krachtigste beschermer tegen het overweldigd raken door stress en trauma (van der Kolk, 2016). Weten dat iemand anders om hen geeft, helpt gezinnen om hoop te hebben en mogelijkheden tot verandering te zien. Het versterken of opnieuw maken van verbindingen met mensen die er voor het gezin kunnen blijven zijn, is daarom belangrijk (Center on the Developing Child, 2016).

5.7. Family Group Decision Making

In Family Group Decision Making (FGDM) wordt de **familie** door hulpverleners **als groep betrokken bij het maken van beslissingen voor kinderen die zorg of bescherming nodig hebben**. De groep wordt samengebracht om te werken aan het welzijn, de veiligheid en een permanente verblijfplaats voor de kinderen. De jeugdrechtbank of gemandateerde voorziening¹ belooft akkoord te gaan met de plannen die de familie maakt en die tegemoetkomen aan hun bezorgdheden. Het idee is dat beslissingen die louter door professionals gemaakt worden en enkel focussen op kinderen en ouders het gezin ontnemen van hun familie en de professionals verhinderen om de familieleden als onmisbare partners in het proces te betrekken.

Family Group Decision Making steunt op de volgende waarden:

- Kinderen hebben het recht om hun familiale en culturele banden te behouden tijdens hun leven.
- Kinderen en hun ouders maken deel uit van een bredere familie die hen koestert en verantwoordelijk is voor hen.
- Het is de familie en niet de professional, die instaat voor het welzijn van het kind en voor de beslissingen die nodig zijn om het kind te beschermen.
- Alle families hebben recht op het respect van de overheid. De overheid moet een extra inspanning leveren om respect te tonen aan zij die arm, sociaal uitgesloten, gemarginaliseerd zijn of geen macht of toegang hebben tot middelen en diensten.
- De capaciteiten die de familie heeft om voor het kind te zorgen en om het te beschermen dienen erkend, ondersteund en bevorderd te worden door de overheid.
- Families kennen hun eigen geschiedenis en kunnen deze kennis gebruiken om sterke plannen te maken.
- Families moeten de kans krijgen en gestimuleerd worden om als groep actief deel te nemen aan de jeugdhulp en om leiderschap op te nemen, aangezien dit noodzakelijk

is voor het welzijn van de kinderen op lange termijn. Het onevenwicht in macht dat bestaat tussen families en professionals moet wel eerst aangepakt worden.

- De overheid heeft de verantwoordelijkheid om families te verdedigen tegen onnodige inmenging en om hun kracht en sterktes te bevorderen (Kempe center, 2013).

FGDM staat centraal in de praktijk van Kelli De Cook (Olmsted County Minnesota US). Zij en haar team hebben ruime ervaring in het volwaardig betrekken van families bij de jeugdhulp.

5.8. Family Finding

Family Finding is een benadering ontwikkeld door Kevin A. Campbell. Ze biedt methoden en strategieën om familieleden van kinderen in de jeugdzorg te vinden en te engageren. Het doel is om **elk kind met zijn familie te verbinden** zodat het **betekenisvolle en blijvende relaties** heeft met volwassenen die hem gedurende heel zijn leven ondersteunen.

In het proces van Family Finding worden familieleden opgezocht die het kind niet kent of met wie zij contact heeft verloren. Familieleden die bereid zijn om levenslang met haar in verbinding te gaan worden samengebracht in **bijeenkomsten**.

Vanuit hun verbinding, affectie en bezorgdheid voor het kind vormen ze haar 'levenslange netwerk' dat haar helpt helen na moeilijke ervaringen. Het streven is dat het kind (opnieuw) blijvend op een veilige manier in een gezin kan verblijven en deel uitmaakt van een gemeenschap. De familieleden worden door de hulpverleners geholpen om **realistische en duurzame plannen** te maken om de lange termijn noden van het kind te vervullen (Campbell, K. & Family and Children's Services of the Waterloo Region, 2017; National Institute for Permanent Family Connectedness, 2019).

Referenties

- Berg, I. (2000). *Ik wil mijn kind niet kwijt! Samen werken met ouders onder dwang van de kindbescherming. Praktische richtlijnen voor de hulpverlening*. Haarlem: De Toorts B.V.
- Berg, I. K., & Dolan Y. M. (2002). *De praktijk van oplossingen. Gevalsbeschrijvingen uit de oplossingsgerichte gesprekstherapie*. Amsterdam: Harcourt Assessment B.V.
- Beumer-Peeters, C. (2010). *Mission possible. Kids skills voor jongeren*. Amsterdam: Uitgeverij Boom/Nelissen.
- Bolt, A. (2017). *Het gezin centraal. Handboek voor ambulante hulpverleners*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Cachet. (z.j.). *Schrijfsels over de grote stap: van voorziening naar zelfstandigheid*.
- Campbell, K. & Family and Children's services of the Waterloo Region. (2017). *Family Finding Revision One: Implementation and Practice Manual*.
- Center on the Developing Child at Harvard University. (2016). *Applying the Science of Child Development in Child Welfare Systems*. Opgehaald op 25/03/2020 van www.developingchild.harvard.edu
- Center on the Developing Child at Harvard University. (2017). *Three Principles to Improve Outcomes for Children and Families*. Opgehaald op 25/03/2020 van www.developingchild.harvard.edu
- Day, E., Heismann, E., & Spyrou, M. (2011). *Geweldloos verzet in de opvoeding, Non Violent Resistance (NVR), richtlijnen voor ouders en opvoeders van kinderen en jongeren die erg lastig of gewelddadig gedrag vertonen*. Vertaling door Wiekslag vzw.
- de Jong P., & Berg, I. K. (2004). *De kracht van oplossingen*. Amsterdam: Pearson Assessment and Information B.V.
- de Jong, P., & Berg, I. K. (2012). *Interviewing for solutions*. Boston: Cengage Learning.
- De Shazer, S. (1984). The death of resistance. *Family Process*, 23, 11-17.

- Hiles, M., Essex, S., Fox, A., & Luger, C. met toestemming vertaald door Van Schijndel, A. en Sulkers, E., 'Words and Pictures' verhaallijn: Onmisbaar in de jeugdzorg. (niet-gepubliceerde nota).
- Jakob, P. (2016). Multi-stressed families, child violence and the larger system: An adaptation of the nonviolent model. *Journal of Family Therapy*, 00, 00-00.
- Kempe Center for the prevention and treatment of child abuse and neglect. (2013). Family Group Decision Making in Child Welfare: Purpose, Values and Processes. In K. DeCook & E. Sulkers. *Werken met netwerken in situaties van verontrusting* (pp.3-4).
- McAdam, E. (2002). Boven verdenking en buiten gevaar: interview met gezinnen met vermoeden van seksueel misbruik. *Tijdschrift voor Familietherapie*, 3, 195-215.
- Morisse, F., De Belie, E., Blontrock, M., Verhasselt, J., & Claes, C. (Red.) (2017). *Emotionele ontwikkeling in verbinding. Coachingsmethodiek voor begeleiders van cliënten met probleemgedrag*. Antwerpen: Garant Uitgevers N.V.
- Merkel-Holguin, L., Nixon, P., & Burford, G. (2003). Learning with Families: A Synopsis of FGDM Research and Evaluation in Child Welfare. *Protecting Children*, 18(1-2), 2-11.
- Merkel-Holguin, L. (2005). The Intersection between Family Group Decision Making and Systems-of-Care. American Humane Association.
- Mertz, M. (z.j.). Intentional Strengths. Opgehaald op 14/08/2019 van <http://www.familyfinding.org/assets/files/Intentional%20Strengths.pdf>
- Movisie. (2017). Signs of Safety. Opgehaald op 27/09/2018 van <https://www.movisie.nl/interventie/signs-safety>
- Munro, E. (2011). *The Munro review of child protection: final report, a child centred system*. Crown.
- National Institute for Permanent Family Connectedness. (2019). More About Family Finding. Opgehaald 05/08/2019 van <http://www.familyfinding.org/moreaboutfamilyfinding.html>
- Omer, H. (2011). *Nieuwe Autoriteit: samen werken aan een krachtige opvoedingsstijl thuis, op school en in de samenleving*. Amsterdam: Hogrefe Uitgevers BV.

- Omer H., & Wiebenga, E. (2015). *Geweldloos verzet in gezinnen. Een nieuwe benadering van gewelddadig en zelfdestructief gedrag van kinderen en adolescenten*. Houtem: Bohn Stafleu van Loghum.
- Parker, S. (2012). Partnering for safety. Assesment and planning framework.
- Parker, S. (2012b). *'Veiligheidscircels' van het gezin: een middel om ouders te helpen om mensen te identificeren voor het veiligheidsnetwerk van hun kind(eren)*. Brussel: Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.
- Parker, S. (2014). Family Safety Conferencing. A partnering for safety approach to conferencing in child protection casework.
- Parker, S. (z.j.). Een inleiding tot PFS. Opgehaald op 29/08/2018 van <https://opgroeieninveiligheid.be/eeninleidingtotpfs>
- Parker,S., Specific Tools and Practices utilised in PFS, opgehaald op 14 maart 2015 van <http://www.spconsultancy.com.au/partnering-for-safety.html>.
- Resolutions Consultancy Pty Ltd. (2018). What is signs of safety? Opgehaald op 27/09/2018 van <https://www.signsofsafety.net/wat-zijn-tekenen-van-veiligheid/?lang=nl>
- Rober, P. (2017). *Samen in gezinstherapie*. Antwerpen: Pelckmans Pro.
- Rosenberg, M. B. (2011). *Geweldloze Communicatie*. Rotterdam: Lemniscaat B.V.
- Santens, T., Claes, L., Diamond, G., & Bosmans, G. (2018). Depressive symptoms and self-harm among youngsters referred to child welfare: The role of trust in caregiver support and communication. *Child Abuse and Neglect*, 77, 155-167.
- Shonkoff, J. P. & Garner, A. S. (2012). The lifelong effects of early childhood adversity and toxic stress. *Pediatrics*, 129(1), 232-243.
- Signs Of Safety. (2014). What Is Signs of Safety? Opgehaald op 13/08/2019 van <https://www.youtube.com/watch?v=x6WYm4F9mik>
- Signsofsafety.nl. (2012). Leesmap van 'Signs of Safety': Achtergrondmateriaal bij de lezing van Eric Sulkers op de derde startdag in Leuven, 8 maart 2012.
- SOS Kinderdorpen & Cachet VZW. (2017). 'Wij zijn gewone jongeren in een ongewone situatie. Ervaringsdeskundigen aan het woord: waar moet jeugdhulp heen volgens jongeren zelf?'

- Spanjaard, H., & Haspels, M. (2005). *Families First. Handleiding voor gezinsmedewerkers*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Steens, R. (2016). *Contextbegeleiding gestript. Praktijkhandboek*. Antwerpen: Jeugdzorg Emmaüs.
- Stroobants, T., Vanderfaeillie, J., & Andries, C. (2013). *Kortdurende thuisbegeleiding binnen de Bijzondere Jeugdbijstand (rapport 1): Beschrijvend en praktijkgericht onderzoek naar het aanbod, de aanbieders en het maatschappelijk en juridisch kader*. Vrije Universiteit Brussel, Brussel.
- Struik, A. (2016). *Slapende honden? Wakker maken! Een stabilisatiemethode voor chronisch getraumatiseerde kinderen*. Amsterdam: Pearson.
- Turnell, A., & Edwards, S. (1999). *Signs of Safety: A safety and solution oriented approach to child protection casework*. New York: WW Norton.
- Turnell, A., & Essex, S. E. (2010). *Als er 'niets aan de hand' is: Een oplossingsgerichte methode bij ontkenning van kindermishandeling*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Van Audenhove, S. (2015). De beleving van jeugdzorgverlaters vóór en tijdens de transitieperiode. In De Vos, K. et al. (red.), *Handboek integrale jeugdhulp* (p.81-95). Brussel: Politeia.
- van der Kolk, B. (2016). *Trauma Sporen*. Eeserveen: Uitgeverij Mens!
- Vinnicombe. (z.j.). De geschiedenis van Oplossingsgerichte kortdurende therapie en Oplossingsgericht Werken, hand-out, vertaald door A. van Schijndel i.o.v. B.J.Z. Zeeland.
- Vos, E., & Verhaegen, I. (2016). *Methodiek Bruggenbouwer*. Odisee Hogeschool.
- Vzw Zijn. Vertederd vernederd. Herken emotioneel misbruik in je relatie. Opgehaald op 14/08/2019 van [http://www.vzwzijn.be/upload/editor/general/Vertederd%20Vnederd/ZIJN_folder_vertederdvernederd%20\(1\).pdf](http://www.vzwzijn.be/upload/editor/general/Vertederd%20Vnederd/ZIJN_folder_vertederdvernederd%20(1).pdf)

